

Kateřina Kolářová

ČESKOSLOVENSKO-JIHOSLOVANSKÁ LIGA V MORAVSKÉ OSTRAVĚ¹

Abstract

In the article, the author tries to outline the Czechoslovak-Yugoslav interwar relations in Moravian Ostrava maintained by the local department of the Czechoslovak-South Slavic League. It pays attention to federal life in Moravian Ostrava in general and describes the situation regarding the establishment, organization and operation of the local department, including all its activities, such as organizing language courses, lectures or cultural events intended for the general public. She tries (for example with regard to the cooperation with other associations that operated in Moravian Ostrava) to point out the scope of work, thanks to which a more lasting benefit for the Czechoslovak-South Slavic, or Yugoslav, reciprocity and she also indicates the limits of this activity.

Keywords: Czechoslovak-South Slavic League, Moravian Ostrava, Czechoslovak-Yugoslav relations, interwar period, culture, education

Úvod

Období meziválečné bylo jedním z těch významnějších v rámci československo-jugoslávských vztahů. Tyto vzájemné styky navazovaly na tradice z 19. století, kdy se v českém prostředí začal vytvářet díky řadě osobností romantický a do určité míry idealizovaný obraz jižních Slovanů.² K zintenzivnění vztahů pak docházelo na počátku 20. století. V té době si můžeme všimnout například vkládání českého finančního kapitálu na Balkán,³ rozvoje ideje Sokola mezi jihoslovanskými národy nebo skupin jihoslovanských studentů, které do českých zemí přicházely na studia.⁴

Tyto vztahy pak byly umocněny také v době balkánských válek,⁵ během první světové války, a i po ní, a to především v souvislosti s osobností Tomáše Garrigua Masaryka.⁶ Spolupráce čes-

- ¹ Tato studie vznikla na Masarykově univerzitě v rámci projektu Slavistická badatelská dílna číslo MU-NI/A/0900/2019 podpořené z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytl MŠMT v roce 2020.
- ² Více např. Ladislav HLADKÝ a kol., *Vztahy Čechů s národy a zeměmi jihovýchodní Evropy*, Praha 2010; Václav ŽÁČEK (ed.), *Češi a Jihoslované v minulosti do roku 1918. Od nejstarších dob do roku 1918*, Praha 1975; Jozef HROZIENČIK (ed.), *Československo a Juhooslávia. Z dejín československo-juhoslovanských vzťahov*, Bratislava 1968.
- ³ Více Ctibor NEČAS, *Podnikání českých bank v cizině 1898–1918. Rozpínavost českého bankovního kapitálu ve střední, jihovýchodní a východní Evropě v období rakousko-uherského imperialismu*, Brno 1993; TÝŽ, *Organizační síť a obchodní činnost českých bank v jihovýchodní Evropě (ve čtvrtstoletí před rokem 1918)*, in: Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity – řada historická C 46, 1999, s. 97–112.
- ⁴ Více např. Ondřej VOJTĚCHOVSKÝ, *Jihoslovanskí studenti na české a německé filozofické fakultě v Praze 1882–1902*, *Slovanský přehled* 86, 2000, s. 63–78.
- ⁵ Více Růžena HAVRÁNKOVÁ, *Padesáté výročí balkánských válek. Všestranné sympatie našeho lidu*, *Slovanský přehled* 48, 1962, s. 211–213; Ctibor NEČAS, *Odezva první balkánské války mezi českou veřejností a na Moravě a ve Slezsku*, in: *Studia balcanica bohemo-slovaca VI. Příspěvky přednesené na VI. mezinárodním balkanistickém sympoziu v Brně ve dnech 25. – 27. dubna 2005*, Brno 2006, s. 267–275; Jaroslav PÁNEK, *K ohlasu balkánských válek 1912–1913 na českém venkově*, in: Ivan Dorovský (ed.), *Studia balcanica bohemoslovaca II. Příspěvky přednesené na II. celostátním balkanistickém sympoziu v Brně 18. – 19. května 1974*, Brno 1975, s. 251–258; Milada PAULOVÁ, *Balkánské války 1912–1913 a český lid*, Praha 1963; Dana ŠLAISOVÁ, *Ohlas první balkánské války v českém prostředí*, *Slovanské historické studie* 1, 1955, s. 227–263.
- ⁶ Více např. Milada PAULOVÁ, *Tajný výbor (Maffie) a spolupráce s Jihoslovany v letech 1916–1918*, Praha 1968; TÁŽ, *Dějiny Maffie. Odboj Čechů a Jihoslovánů za světové války 1914–1918*, I. díl., Praha 1937; Oton BERKOPEC, *T. G. Masaryk a Jihoslované. Bibliografie do konce roku 1937. Knihy a časopisy*, Praha 1938; Tereza GANZAARAS, *Masarykův postoj k chorvatské a jihoslovanské otázce od konce 19. století do roku 1918*, in:

kého (československého) a jihoslovanského odboje, spolu s popularitou Jihoslovanů v českém a Čechů v jihoslovanském prostředí, byla navíc v souladu s představou západních spojenců, především Francie, o uspořádání střední a jihovýchodní Evropy po rozpadu rakousko-uherské monarchie a předznamenala úzké spojení nového Československa a Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (od roku 1929 Jugoslávie) v meziválečném období.⁷

Význam československo-jugoslávských meziválečných vztahů, o kterých ale rozhodně nemůžeme říci, že by byly ideální, tkví právě v upevnování vzájemných politických, hospodářských a kulturních styků. Prvních dvou rovin mělo být docíleno prostřednictvím tzv. Malé dohody – rodící se aliance mezi Československem a Královstvím SHS byla formálně potvrzena spojeneckou smlouvou uzavřenou 14. srpna 1920. Tato smlouva se stala základem vznikajícího spojeneckého československo-jugoslávsko-rumunského svazku.⁸ Upevnováním svého mezinárodního postavení a vzájemných politických a hospodářských vztahů se tak státy snažily čelit hrozcímu maďarskému revanšismu a iredentě a také bolševické revoluci v Maďarsku.⁹ Vrcholem efektivity rodícího se československo-jugoslávského spojení se stal razantní krok proti snaze excísaře Karla získat znovu uherský trůn (na jaře a na podzim 1921) a bylo tak přirozené, že zájem Československa se stále více obracel k přátelským slovanským národům na Balkáně.¹⁰

Pokud jde o tu kulturní rovinu, v meziválečném období nezískaly kulturní styky mezi Československem a Královstvím Srbů, Chorvatů a Slovinců (od roku 1929 Království Jugoslávie) adekvátní oficiální podporu od svých států, která by odpovídala intenzitě předchozích tradic a aktuálním zájmům a potřebám, a tak těžiště rozvoje těchto styků i v nových historických podmínkách po první světové válce leželo dál v oblasti neoficiální. V této neoficiální rovině pak vyniká činnost spolku Československo-jihoslovanské ligy.¹¹

Československo-jihoslovanská liga se snažila o posilování československo-jugoslávské vzájemnosti a podporu vzájemných styků. V praktické rovině se tyto úkoly a cíle naplňovaly prostřednictvím organizování činnosti osvětové (například pořádáním jazykových kurzů, vzájemnou výměnou studentů, přednáškovou činností, zakládáním knihoven), kulturní

Jaroslav Opat (ed.), První světová válka, moderní demokracie a T. G. Masaryk, Praha 1995, s. 179–188; Adolf ČERNÝ, *Masaryk a Jihoslované do války světové*, Slovanský přehled 22, 1930, s. 127–140; Ladislav HLADKÝ, *T. G. Masaryk a jihoslovanské národy za první světové války a v době meziválečné*, in: Eva Broklová (ed.), *Sto let Masarykovy otázky. Sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference pořádané v Brně ve dnech 26.–28. září 1995*, Praha 1997, s. 265–271.

7 L. HLADKÝ a kol., *Vztahy Čechů*, s. 168.

8 O Malé dohodě více viz Zdeněk SLÁDEK, *Malá dohoda 1920–1938. Její hospodářské, politické a vojenské komponenty*, Praha 2000; TÝŽ, *Hospodářská Malá dohoda a agrární blok zemí střední a jihovýchodní Evropy (1930–1931)*, Slovanský přehled 65, 1979, s. 219–232; Andrzej ESSEN, *Malá dohoda jako nástroj československé zahraniční politiky*, in: Jaroslav Valenta – Emil Voráček – Josef Harna (edd.), *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve střední Evropě. II. Díl. Sborník mezinárodní vědecké konference*, Praha 1999, s. 562–565; Drahomír JANČÍK, *Německo a Malá dohoda: Hospodářské pronikání Německa do Jugoslávie a Rumunska v první polovině 30. let*, Praha 1990.

9 Jan MATUŠEK, *Češi v Chorvatsku*, Daruvar 1994, s. 163.

10 L. HLADKÝ a kol., *Vztahy Čechů*, s. 169.

11 Více o ní: Arnošt SKOUPÝ, *Československo-jihoslovanská liga a její význam v kulturních stycích s Jugoslávií 1918–1938*, Kandidátská disertace, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Brně, Filozofická fakulta, Brno 1984; TÝŽ, *K československo-jugoslávským kulturním stykům v letech 1918–1930*, in: Acta Universitatis Palackianae Olomouc (dále Acta UP Olomouc), *Historica* 21, Praha – Olomouc 1981, s. 45–57; TÝŽ, *Jednání o československo-jugoslávské kulturní spolupráci v období 1918–1938*, in: Acta UP Olomouc, *Historica* 23, Praha – Olomouc 1986, s. 55–65; nověji: Kateřina KOLÁŘOVÁ, *Kapitoly z dějin Československo-jihoslovanské ligy*, diplomová práce, Masarykova univerzita, Ústav slavistiky, Brno 2014.

(pořádáním nejrůznějších akcí – výstav, společenských večírků, promítání filmů, exkurzí apod.), činností překladatelskou či podporou rozvoje turismu, především na Jadran. Jednou z významných aktivit spolku bylo vydávání časopisů – ve dvacátých letech stejnojmenné Československo-jihoslovanské ligy, ve třicátých letech přejmenované na Československo-jihoslovanskou revui.¹² Obě periodika sledovala činnost ligy, která se orientovala (nejen) na vzájemné návštěvy, na vysílání studentů o prázdninách do Československa, ale připravovala i uvítání hostů, oslavovala účastníky společného boje za první světové války, podporovala stavbu pomníků, rozvíjela spolupráci v oblasti školství, kultury, umění a turistiky. Časopisy také pečlivě informovaly o činnosti ligy, jejích odborů a činnosti sesterských organizací, jelikož i v Jugoslávii vznikaly analogické Jihoslovansko-československé ligy – od roku 1921 nejdříve ve slovinském prostředí, o rok později v Bělehradě. Tyto jednotlivé ligy se pak roku 1925 spojily do Svazu Jihoslovansko-československých lig.¹³

Obecně můžeme říci, že lidé, kteří byli v Československo-jihoslovanské lize aktivní, k tomu měli různé pohnutky – motivací mohla být afinita k národní tradici, sympatie k některému jihoslovanskému národu, ale i osobní pohnutky jako rodinné vztahy, válečné vzpomínky či jiný osobní zájem. Důležitý byl také zájem o Jadran a vidina usnadnění cestování k moři. Pro organizaci a chod těchto spolků hrála klíčovou úlohu angažovanost, aktivita několika desítek nadšenců, jednotlivých osob, které dokázaly přitáhnout pozornost svého okolí, v drtivé většině vzdělané obyvatele měst. Členství v těchto spolcích bylo vysloveně záležitostí městské střední vrstvy. Československo-jihoslovanská liga se se svými odbory¹⁴ těšila oficiální podpoře státu, především ministerstev zahraničí a školství. Měla tak blízko k organizaci oficiální a jako taková byla nositelem a spoluvůrcem oficiálního obrazu Jihoslovanů a Jugoslávie. Byla zaměřena na propagaci kontaktů mezi státními národy a jejich státy. Cílem tohoto příspěvku je nastínit vznik, vývoj, fungování a aktivity odboru tohoto celostátního vzájemnostního spolku v Moravské Ostravě v meziválečné době.

Spolkový a kulturní život v Moravské Ostravě

Po dlouhá desetiletí patří Ostravsko k centřům domácího bádání v oblasti hospodářských dějin (dějin industrializace a průmyslové revoluce, dějin průmyslových oblastí a závodů, dějin podnikatelstva apod.), sociálních dějin (průmyslového dělnictva, dělnických kolonií) nebo historické demografie (populačního vývoje průmyslových oblastí, měst a dělnictva). Na peri-

12 Více Kateřina KOLÁŘOVÁ, *Československo-jihoslovanská revue: bibliografie a komentovaná analýza*, Baka-lářská práce, Masarykova univerzita, Ústav slavistiky, Brno 2011, TÁŽ: *Časopisy Československo-jihoslovanské ligy: sonda do pramenů k dějinám meziválečných československo-jugoslávských styků*, Porta Balkanica 7/1, 2015, s. 47–62.

13 Více Arnošt SKOUPÝ, *K vývoji Svazu jihoslovansko-československých lig v letech 1925–1938*, in: Acta UP Olomouc, *Historica* 24, Praha – Olomouc 1988, s. 95–104; TÝŽ: *Vznik Svazu jihoslovansko-československých lig v předválečné Jugoslávii*, in: Ivan Dorovský (ed.), *Studia Balkanica Bohemoslovaca III. Příspěvky přednesené na III. celostátním balkanistickém sympoziu v Brně ve dnech 9. a 10. června 1986*, Brno 1987, s. 167–173; Kateřina KOLÁŘOVÁ, *Z činnosti Jihoslovansko-československé ligy v Záhřebu do roku 1937*, in: Eliška Gunišová – Josef Šaur, *Mladá slavistika II. Vnější a vnitřní vazby a souvislosti ve slovanských literaturách, jazycích a kulturách*, Brno 2017, s. 81–93.

14 O organizaci a činnosti některých odborů (konkrétně v Brně, Přerově, Olomouci, Uherské Hradišti a také Moravské Ostravě) např. Kateřina KOLÁŘOVÁ, *Působení Československo-jihoslovanské ligy na Moravě v meziválečném období*, rigorózní práce, Masarykova univerzita, Ústav slavistiky, Brno 2019; TÁŽ, *Československo-jugoslávské vztahy v meziválečném Brně*, Kulturně dějiny 7/2, s. 217–256; TÁŽ: *Odbor Československo-jihoslovanské ligy v meziválečném Přerově*, in: Václav Štěpánek – Ladislav Hladký, *Od Moravy k Moravě III. Z historie česko-srb-ských vztahů*, Brno 2017, s. 309–322.

ferii vědeckých zájmů však poněkud stojí význam průmyslového Ostravska v rámci sociálních nebo kulturních dějin, i když i tyto dějiny nejsou zanedbatelné.¹⁵ Centrem této průmyslové oblasti byla a je Moravská Ostrava. Důležitým mezníkem v jejím rozvoji byl nález černého uhlí v sousední Polské Ostravě, prvními vlašťovkami budoucího rozvoje pak počátky dolů na samotném území Moravské Ostravy – konkrétně v roce 1840 se začalo s hloubením Dolu Šalamoun, v roce 1842 začala být hloubena jáma Karolina,¹⁶ následoval důl Antonín a Jindřich. V souvislosti s dolováním a následně kumulujícím průmyslem se výrazně změnila od třicátých let 19. století tvář Moravské Ostravy – během následujících desetiletí město prodělalo prudký populační vývoj, vlivem překotné industrializace se měnila sociální a třídní struktura. Rozvoj průmyslu a s ním příliv finančního kapitálu umožnil v druhé polovině 19. století a na počátku 20. století přestavbu celé Moravské Ostravy.¹⁷

Aktivní spolkový život hrál důležitou roli při formování moderní občanské společnosti. Nejinak tomu bylo pochopitelně i v Moravské Ostravě, i když zde můžeme o spolkovém životě hovořit teprve od druhé poloviny 19. století,¹⁸ protože ten byl ještě na počátku třetí třetiny 19. století zejména mezi českým a polským etnikem v ostravské průmyslové oblasti záležitostí téměř neznámou. Společnost této oblasti, která se zformovala v procesu průmyslové revoluce, se vypořádávala s řadou těžkostí – například absencí středního a vyššího školství, neexistencí profesionálních kulturních a osvětových institucí, knihoven, nízkou úroveň spolkového života, slabostí a nevyhraněností národních hnutí a nízkou gramotností.¹⁹

První zárodky spolkových aktivit se ve městě objevují teprve od čtyřicátých let 19. století. V roce 1841 vznikl Střelecký spolek – nejstarší spolková organizace v Moravské Ostravě. Spolkový život se zde ale dále rozvíjel velmi pomalu – v závislosti na hospodářském rozvoji města. V roce 1867, tedy v roce, kdy byl vydán spolkový zákon, zde bylo jen 5 spolků, tj. na jeden spolek tehdy připadalo až 2 000 obyvatel. Postupem doby, jak začaly vznikat další spolky, Moravskou Ostravu, jakožto průmyslové město, odlišovaly od ostatních měst typy spolků, které se orientovaly profesně. Nárůst spolků byl spojen s příchodem vzdělanostních vrstev do města, především technické inteligence se vžitou tradicí angažování se ve spolcích. Největší množství spolků vzniklo v Moravské Ostravě mezi lety 1900 až 1910. Tento nárůst souvisel se začleňováním dělnictva do politické, hospodářské a kulturní sféry.²⁰ Důsledkem toho se ve městě konstituovalo velké množství zaměstnaneckých, čtenářských, vzdělávacích, pěveckých a dobročinných spolků. Celkově do roku 1910 vzniklo v Moravské Ostravě 78 německých

spolků, 52 českých a jeden spolek polský. V prvním desetiletí 20. století vzniklo dalších 71 německých a 65 českých spolků.²¹

Pokud se přesuneme do meziválečného období, veškerou osvětovou činnost v moravskoostrovském okrese řídil Okresní osvětový sbor v Moravské Ostravě. Na podzim 1921 byla založena Kulturní rada pro širší Ostravsko, která se stala jakousi zastřešující organizací a která koordinovala činnost okresních a městských osvětových sborů a dalších osvětových spolků.²² Kulturní rada vydávala v letech 1924–1938 měsíčník *Černá země*. Nezastupitelnou roli v kulturní a osvětové práci však měly samotné spolky. V roce 1930 jich ve Velké Ostravě bylo evidováno 2 379 (v roce 1920 to bylo 698 spolků). Mezi ty specifické patřil Klub přátel moderní kultury a Levá fronta. Velkou roli také hrálo Národní divadlo moravskoslezské,²³ obzvláště po roce 1930, kdy díky režisérovi Janu Škodovi²⁴ získala činohra opravdu kvalitní dramaturgii, a také ochotnické divadlo, protože v Moravské Ostravě působilo až 141 ochotnických souborů. Pokud jde o hudební život, významnými činiteli byli Spolek pro komorní hudbu v Moravské Ostravě, orchestry Masarykova ústavu hudby a zpěvu v Moravské Ostravě či činnost Sokolského pěveckého sdružení a pěveckého spolku Lumír.²⁵ Výraznou roli v ostravském výtvarném životě hrál Klub přátel výtvarných umění v Moravské Ostravě (založen už 1912), po válce pak fungovala Skupina výtvarných umělců při Kulturní radě pro širší Ostravsko a Spolek Domu umění.²⁶

V meziválečné Ostravě měla svoje místo také řada muzeí, kin, kaváren, knihoven, ostravská rozhlasová stanice, noviny a časopisy (roku 1932 vycházelo v obvodu Policejního ředitelství Moravské Ostravy celkem 117 časopisů a novin),²⁷ tělovýchova a sport a čilý byl také literární život.²⁸ Právě ve dvacátých a třicátých letech 20. století na území města k rozvoji společenského života kromě spolků dopomohly také výstavby řady správních budov, bank a obchodních domů. Rovněž zde začaly dobře fungovat některé již zmíněné kulturní subjekty, jako například Národní divadlo moravskoslezské (1919), Dům umění (otevřen roku 1926) či ostravské studio Českého rozhlasu (od roku 1929). Nejvýznamnější, nejmonumentálnější a také nejdražší stavbou, dokončenou roku 1930, byla budova Nové radnice, největší radnice v republice. Všechny čtyři zmiňované subjekty se ve třicátých letech společně s místním odborem Československo-jihoslovanské ligy, který se zde také podařilo založit, také staraly o rozvoj československo-jugoslávských styků v tomto městě a blízkém okolí.

15 Kulturnímu životu v meziválečné Ostravě se nejnověji věnuje monografie *Bílá kniha. 17 příběhů z historie ostravské kultury*, Ostrava 2009.

16 Vedle ní byla roku 1853 postavena koksovna.

17 Z této doby také pochází projekt tzv. Velké Ostravy, stotisícové aglomerace coby důležitého správního a průmyslového centra, jež sahal svými kořeny sice právě do počátků 20. století, realizován byl ovšem až s platností od 1. ledna 1924, a to sloučením moravských obcí Moravská Ostrava, Přívoz, Vítkovice, Mariánské Hory, Zábřeh nad Odrou, Nová Ves a Habrůvka se 113 709 obyvateli pod novým názvem města Moravská Ostrava. Martin, JEMELKA, *Ostrava duchovním a náboženským centrem Republiky Československé?*, Studia historica Brunensia 61/2, 2014, Brno, s. 222. Více: Irena KORBELÁŘOVÁ – Rudolf ŽÁČEK *Velká Ostrava: 75. výročí sloučení ostravských obcí*, Šenov u Ostravy 1999.

18 Toto zpoždění bylo dáno značně provinčním charakterem města až do završení průmyslové revoluce a pak také specifickou sociální skladbou obyvatelstva – významnou složkou obyvatelstva bylo totiž průmyslové dělnictvo.

19 Hana PRYMUSOVÁ, *Emancipační hnutí českých žen na severní Moravě a ve Slezsku od konce 19. do poloviny 20. století*, diplomová práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, Brno 2009, s. 14.

20 Více Renata KAFKOVÁ, *Organizace politicky a národnostně umírněných elit průmyslového velkoměsta. (První generace občanských a politických spolků v Moravské Ostravě)*, Časopis Matice moravské 112/2, 2003, s. 411–430.

21 H. PRYMUSOVÁ, *Emancipační hnutí*, s. 15.

22 Ostravsko bylo první v republice, kde se okresní a městské osvětové sbory a jiné významné lidovýchovné instituce sloučily v krajské a župní ústředí. Podle ostravského vzoru se pak pokračovalo na Moravě a ve Slezsku.

23 Více *Almanach Národního divadla moravskoslezského 1919–1999*, Ostrava 1999; Hana ŠŮSTKOVÁ – Šárka GLOMBÍČKOVÁ, *Ostravská divadla aneb Umění Thalie v černém městě*, Ostrava 2009.

24 Jan Škoda (1896–1981) byl český divadelní režisér, dramaturg, herec a v meziválečné době ředitel divadel postupně v divadle v Košicích, Východočeském divadle, v Českých Budějovicích, Národním divadle moravskoslezském, Zemském divadle v Brně.

25 Více např. Jan MAZUREK, *Ostravská hudební kultura od konce 19. století do současnosti*, Ostrava 2010.

26 Blažena PRZYBYLOVÁ, *Ostrava*, Ostrava 2013, s. 440–444.

27 Například *Duch času*, *Dělnický deník*, *Moravskoslezský a Ostravský deník*, *České slovo*, *Ostravský kraj*. Jediným kulturně-osvětovým časopisem byl časopisem *Černá země: časopis lidové výchovy*, později ještě *Kampaň*, a *Pozemie*.

28 Z výrazných osobností můžeme jmenovat Františka Sokola Tůmu (1855–1925), Vojtěcha Martínka (1887–1960) či Josefa Filgase (1908–1981).

Vznik moravskoostravského odboru

Československo-jihoslovanská liga během dvacátých let postupně rozšiřovala síť svých odborů. Než vznikl samotný moravskoostravský odbor ligy, uběhlo několik let ve vývoji vzájemných vztahů. Nutno říci, že vedle nepochybných společných zájmů obou států se již ve dvacátých letech začaly objevovat první neshody související nejen s rozdílnou geografickou polohou, hospodářskou strukturou, tradicemi veřejného života, ale už pár let po válce se začala měnit i atmosféra v celé poválečné Evropě – pro Československo se staly prioritou vztahy k stále silnějšímu Německu, které se začínalo pomalu vracet na evropské výsluní, zatímco Království SHS (na základě strachu z Itálie a Bulharska o revizi poválečného uspořádání) těžiště zájmu soustředilo na Balkán a Středozeří.²⁹ Problematickou se také stávala dominantní role ministra zahraničí Edvarda Beneše, československé snahy o normalizaci diplomatických vztahů s Ruskem a nesmírnou zátěží byly neřešené vnitřní jihoslovanské, resp. srbsko-chorvatské rozpory. I přes výše zmíněné problémy ve dvacátých letech existovala oboustranná snaha prohlubovat vzájemné vztahy v oblasti hospodářství, obrany, školství, cestovního ruchu nebo kultury,³⁰ a tak ve své činnosti, včetně zakládání nových odborů, pokračovala i Československo-jihoslovanská liga.

Dne 23. dubna 1929 přišel Václavu Papouškovi³¹ a Rudolfu Tlapákovi³² dopis z pražského ústředí Československo-jihoslovanské ligy od Antonína Beringera, ve kterém se uvádělo, že je ústředí známo, že Václav Papoušek má zájem založit v Moravské Ostravě místní odbor ligy a že ještě toho dne má ústřední výbor ligy tento záměr schválit. Takto předčasně jim ale psal proto, že 26. dubna 1929 měl do Prahy přijet umělecký zájezd z Bělehradu, který se plánoval stavět v různých městech Československa a kolem 10. května se dostat až do Polska. Z toho důvodu psal právě jim, jakožto zainteresovaným (Papouškovi jako iniciátorovi založení místního odboru a Tlapákovi jako iniciátorovi kulturního života v Ostravě) a přiložil přílohu, ve které Československo-jihoslovanská liga informovala o organizaci tohoto zájezdu – problém byl v tom, že se na něm podílelo více složek (Československá obec bývalých námořníků re-

volucionářů,³³ Československá obec sokolská, obě legionářské korporace³⁴ nebo Pěvecká obec československá; právě poslední zmíněná měla na starosti zařídít vystoupení souboru v Moravské Ostravě, ale protože se nezúčastnila posledního jednání, ústředí nebylo k tomuto dni známo, jestli a jakým způsobem započaly přípravy na jejich vystoupení. Proto právě tyto dva pedagogy požádali, aby podnikli přípravy a urgentně informovali o situaci v Moravské Ostravě. V praxi šlo o to, aby bylo zajištěno ubytování a strava pro 18 hudebníků a 4 další lidi jako doprovod. Jak toto událost dopadla, už se z pramenů nedočítáme, avšak tento dopis je první zmínkou o iniciativě založit odbor v Moravské Ostravě.³⁵

Dodejme jednu důležitou skutečnost – tato první zpráva o případném vzniku spolku, který by v Moravské Ostravě rozvíjel československo-jugoslávské vztahy a povědomí o Jugoslávii obecně, přichází o pár měsíců po tom, co se v Království SHS změnila státoprávní poměry – 6. ledna 1929 byla v Království SHS (přejmenovaném na Království Jugoslávie), nastolena diktatura krále Alexandra. A ta vzájemné styky zkomplikovala.³⁶ I přesto ale docházelo k upevňování malodohodového spolenectví – především kvůli snahám hitlerovského Německa a fašistické Itálie o změny mocenských poměrů v Evropě.

Realizace projektu prohlubování československo-jugoslávských vztahů ale pokračovala, bez ohledu na politický vývoj, dál. Vznik samotného moravskoostravského odboru byl však běh na dlouhou trať – přípravná schůze, kterou zorganizoval Václav Papoušek a Josef Nevřala, se konala skoro o rok později, 5. února 1930. Dne 13. února 1930 přišel Václavu Papouškovi dopis z ústředí, že se v Praze z tisku, tedy nepřímo, dozvěděli, že přípravy pro založení odboru v Moravské Ostravě pokročily a prosili, aby přihláška z Moravské Ostravy do celostátního spolku byla z organizačních důvodů provedena do poloviny března. Už v této době můžeme sledovat poměrně špatnou komunikaci mezi ústředím a odborem v Moravské Ostravě, která se bude během let ještě stupňovat.³⁷ Následně Václav Papoušek poslal 1. března 1930 do ústředí

29 L. HLADKÝ a kol., *Vztahy Čechů*, s. 169. Více např. Zdeněk SLÁDEK, *Malá dohoda ve stínu Locarna (1925–1929)*, Slovanický přehled 83, 1997, s. 141–152.

30 Roku 1926 vznikla dokonce vojenská konvence a hospodářská a kulturní meziparlamentní komise.

31 Václav Papoušek (1876–1939) byl pedagog a osvětový pracovník, jehož profesní život byl úzce spjat s Ostravou. Po studiích na pražské technice a absolvování praxe v různých továrnách vykonal několik studijních cest (zejména po Německu) a roku 1904 nastoupil učitelskou dráhu na Veřejné obchodní škole ve Vyškově, o rok později v Třebíči. Od roku 1923 působil jako ředitel obchodní akademie v Moravské Ostravě, kde setrval až do odchodu na zasloužený odpočinek v roce 1937. Pod jeho vedením dosáhla škola nevídaného rozkvětu. Svou energii nevěnoval pouze školství, angažoval se také ve veřejném životě, zejména v oblasti lidové osvěty a v Sokole. Působil v Československé společnosti a Sdružení starších členů Sokola Moravská Ostrava, kde byl také členem cvičitelského sboru a mj. předsedal právě moravskoostravskému odboru ligy. <http://www.ostrava-online.cz/zpravy/kalendarium-historicky-udalosti-mesta-ostravy-196>. Citováno ke dni 6. 2. 2019.

32 Rudolf Tlapák (1884–1940) byl pedagog, legionář a kulturní a osvětový pracovník. Po vypuknutí první světové války byl povolán do rakousko-uherského vojska a poslán na frontu. V roce 1914 byl zajat a léta strávená v ruských zajateckých táborech zachytil ve svých denících. Roku 1918 vstoupil do československých legií, s nimiž absolvoval cestu Sibíří do Vladivostoku. Po návratu domů v roce 1920 nastoupil na místo profesora na českém státním gymnáziu v Moravské Ostravě, kde působil i před válkou. V této době se ujal budování Lidové univerzity Masarykovy. Od dvacátých let 20. století byl iniciátorem regionální lidovému a kulturní práce. Byl členem Sokola, Ústředního spolku českých profesorů, Maticy Ostravské, Československé obce legionářské a jednatelem kulturní rady pro širší Ostravsko. V roce 1938 byl ustanoven osvětovým referentem pro Moravskou Ostravu. Na počátku druhé světové války byl pro své rozsáhlé aktivity a legionářskou minulost zatčen gestapem v rámci akce Albrecht I. Ze sběrného tábora v Moravské Ostravě byl deportován do koncentračního tábora v Oranienburgu u Berlína, kde měl podle úřední zprávy 31. října 1940 spáchat sebevraždu. https://encyklopedie.ostrava.cz/home-mmo/?acc=profil_osobnosti&load=47. Citováno ke dni 26. 3. 2019.

33 Během první světové války prošlo službou v rakousko-uherském válečném námořnictvu kolem 6 000 Čechů, a to převážně v technických profesích. Také převážná část lékařů působící v těchto válečných námořních službách byli české národnosti a nemnozí Češi tam sloužili i ve vysokých funkcích. Po skončení první světové války, konkrétně od roku 1924, se začali sdružovat v „Československé obci bývalých námořníků – revolucionářů,“ která se později přejmenovala na „Československou obec bývalých námořníků a účastníků národního odboje na Jadranu.“ Postupem času vznikaly její odbočky i v dalších městech. V Moravské Ostravě odbočka vznikla roku 1936. <http://www.odesa.cz/aktualne/2015/03/12/neco-z-davne-historie-ceskoslovenskych-namorniku>. Citováno ke dni 1. 4. 2019.

34 Již od počátku roku 1920, kdy utichly boje o Těšínsko a jižní Slovensko, se začaly tvořit v jednotlivých krajích legionářské organizace. Legionáři se seskupili do dvou větších celků: Svazu československých legionářů a Družiny československých legionářů. Roku 1921 pak v Praze vznikla jednotná organizace Československá obec legionářská, která pak spolupracovala s řadou dalších spolků, například s Československou obcí sokolskou, československým orlem a československým junákem. Významnou oporou činnosti této obce byl její deník *Národní osvobození*, který pod vedením svého šéfredaktora Lva Sychravy patřil k nejoblíbenějším novinám v meziválečném Československu. <http://www.csol.cz/o-nas/historie-esol>. Citováno ke dni 1. 4. 2019.

35 Archiv města Ostravy (dále AMO), fond Československo-jihoslovanská liga, odbor Moravská Ostrava (dále ČJL MO), kart. 1, inv.č. 1, Listiny, dopis Antonína Beringera Václavu Papouškovi a Rudolfu Tlapákovi ze dne 26. dubna 1930.

36 Československo zpočátku uznávalo potřebu stabilizovat nacionálními spory rozvrácenou zemi, a to i za použití nedemokratických prostředků. Postupem času se toto řešení ukázalo jako špatná volba. Oficiální československá vládní místa prosazovala zdrženlivý postoj k věci, aby nebyly ohroženy vztahy s Bělehradem – i přesto, že byla kritizována místním tiskem, který si všiml brutálních metod pronásledování opozice. L. HLADKÝ a kol., *Vztahy Čechů*, s. 172. Podrobněji např. Jana ŠKERLOVÁ, *Věrnost za věrnost? Československo-jugoslávské politické vztahy v letech 1929–1934. Prání, rozpory, realita*, Praha 2016.

37 Ústředí zároveň v dopise ještě prosilo o to, aby ostravští mezi sebou vybrali jednoho zástupce, který bude členem ústředního výboru v Praze (de stanov měl mít ústřední výbor kromě předsedy a prvního místopředsedy ještě 36 členů výboru). Tuto funkci po celou dobu existence moravskoostravského odboru zastával Václav Papoušek.

ligy dopis, ve kterém informoval, že místní odbor se ustanoví hned, jak jim přijdou z Brna schválené stanovy – ty moravskoostravský odbor Zemského úřadu v Brně zaslal ke schválení o měsíc později, 4. dubna 1930. Stanovy spolku odbor převzal od odboru v Hradci Králové, ovšem nijak se výrazně nelišily obsahem od odborů jiných. Jenže na jejich schválení si ostravští museli počkat, a to až do podzimu daného roku.

Mezitím ještě přišel 23. června 1930 moravskoostravskému odboru telegram, ve kterém ho pražské ústředí informovalo o tom, že 3. července 1930 přijede do Ostravy výprava montážního oddělení technické fakulty z Lublaně (konkrétně dva profesori a 14 studentů), která pak pokračuje do Vídně. Ústředí prosil odbor, aby pro ně zajistil levné ubytování a jídlo (aby měli ostravští představu, pro srovnání ústředí ligy uvedlo, že u nich bydlí za pět korun) a zajistil exkurzi v dolech a železárně, protože studenti chtějí údajně poznat postup prací a vše, co souvisí s jejich oborem. Jak se situace vyvinula a zda už byli ostravští schopni spolupracovat, ovšem z pramenů není zřejmé.

Ustavující valná hromada byla tedy svolána až na podzim, 20. října 1930. V pozvánce na ni je Československo-jihoslovenská liga a její cíle a úkoly popsána následovně: „*Liga seznamuje organicky československý lid s jihoslovenskými otázkami kulturními, sociálními a hospodářskými. Stejně pracuje v jihoslovenské veřejnosti. Liga organizuje spolupráci obou národů po všech stránkách národního a státního života. Spolupracovati s Ligou znamená zúčastniti se na demokratické zahraniční politice, zabezpečovati základy mezinárodního postavení státu a pracovati na konsolidaci tohoto dílu.*“³⁸

Tuto valnou hromadu odboru Československo-jihoslovenské ligy v Moravské Ostravě, konající se v hotelu Imperial, v němž se nacházela spolková místnost odboru, zahájil předseda přípravného výboru Václav Papoušek a do výboru odboru byli zvoleni funkcionáři: za předsedu policejní rada Jaroslav Buchar a členy výboru: první místopředseda Jaroslav Havlíček (vrchní inspektor vítkovických kamenouhelných dolů),³⁹ druhý místopředseda Václav Papoušek (ředitel obchodní akademie), jednatelé Josef Nevřala a Blahoslav Král (odborný učitel), pokladník Jaroslav Křížek (účetní československých továren na dusíkaté látky), knihovnik a archivář Václav Lýsek, tiskový referent František Falta (vrchní měřící komisař), pořadatel Růžena Fidrhelová, další členové: Václav Fidrhel, Jaroslav Jakubička, Josefína Spitzerová a jako revizoři účtů J. Duras (vrchní účetní moravsko-slezských elektráren) a V. Blažek (ředitel filiálky Legiobanky). Jako hlavní úkoly odboru byly deklarovány společenské a propagační aktivity, pravidelné schůzky, přednášky o poměrech v Jugoslávii, spolupráce s význačnými kulturními a národními korporacemi atd. Zazněla také poznámka o tom, že je nutné zahájit jednání s ředitelstvem Národního divadla moravskoslezského o zařazení jihoslovenské hry na oslavu svátku sjednocení do repertoáru divadla.⁴⁰ Během schůze byla také dohodnuta frekvence setkávání, spolupráce s olomouckým odborem a přednášky Bohuše Vybírala v Moravské Ostravě, byla

založena členská matrika, domluvena přednáška o vzpouře kotorské, zmíněna nutnost agitace pro dosažení dostatečného počtu posluchačů pro jazykové kurzy aj.⁴¹

Jako reakci na vznik nového odboru Československo-jihoslovenské ligy dostali ostravští hned několik telegramů a dopisů, například od dalších odborů ligy: brněnského, příbramského, pražského, plzeňského, pardubického, českobudějovického a bratislavského odboru, nebo také dále od polského konzulátu (jmenovitě Karola Ripy),⁴² polského sokolského spolku v Moravské Ostravě, Rusko-české jednoty v Moravské Ostravě,⁴³ která odbor rovnou pozvala na přednášku *O Kavkaze*, kterou jednota spolupřádala s Pohorskou jednotou Radhošť,⁴⁴ Těšínské župy či župy sokolské Jana Čapka v Doubravě.⁴⁵

Na ustavující schůzi se kromě organizačních záležitostí řešila už samotná činnost. Ostravští napsali ústředí dopis, odvolává se na oběžník z 10. září 1930 a prosili o bližší vysvětlení a návod, jak pořádat a zorganizovat jazykové kurzy. Dále do ústředí napsali, že oslavu 1. prosince začal odbor domlouvat se zdejšími divadlem a prosí o udání vhodné hry, která by se stihla nastudovat. Místní odbor vybral *Hasanaginicu*,⁴⁶ prosil ale o zaslání textu, příp. jiné návrhy.⁴⁷ Dále ústředí prosil o administrativní výpomoc – aby pokladníkovi odboru Jaroslavu Křížkovi zaslalo předlohu legitimací, přihlášky a propagační materiál. Na závěr dopisu ústředí odbor také zmínil inzerci v Československo-jihoslovenské revue, konkrétně že ostravský průmysl, mající zájem na vývozu do Jugoslávie, má většinou ústřední ředitelství v Praze, a proto by bylo vhodné ohledně propagace oslovit přímo tato ředitelství.⁴⁸

Ústředí ligy se hned od počátku založení moravskoostravského odboru snažilo o jeho rychlé zapojení do aktivit československo-jugoslávského sblížení – teprve týden po oficiálním za-

41 Tamtéž.

42 Karol Ripa (1895–1983) byl doktorem ekonomie, polským konzulárním úředníkem. Studoval ve Lvově, ve Vídni či Poznani. V polské zahraniční službě začal pracovat v roce 1922, kde vystřídal řadu funkcí v řadě měst. Konzulem v Moravské Ostravě byl v letech 1926–1934.

43 Na území meziválečného Československa působilo až 14 ruských (výhradně) kulturních seskupení. Mezi nejvýznamnější patřila právě Česko-ruská Jednota. Jejím cílem bylo seznamovat emigranty se životem Čechů a Slováků a naopak. Jednota mj. založila první ruskou knihovnu u nás. Petra FINDEJSOVÁ, *Spolky a organizace sdružující Rusko menšinu na území České republiky*, Bakalářská práce, Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta, Katedra slavistiky, Hradec Králové 2016, s. 15.

44 Pohorská jednota Radhošť vznikla jako první český turistický spolek v tehdejších zemích Rakousko-Uherska už v roce 1884. V roce 1937 měla 5 686 členů a 12 odborů. Svým vznikem položila základy organizované české turistiky a podílela se na společenském životě regionu. <http://www.pohorskajednota.cz/pjr.html>. Citováno ke dni 1. 4. 2019.

45 Sokolská župa Beskydská Jana Čapka byla založena v roce 1921. V roce 1925 přijala do svého názvu jméno Jana Čapka – významného sokolského činovníka, který stál u zrodu mnoha sokolských jednot na Těšínsku. Jan Čapek byl spoluzakladatelem dobrovolnického sboru, Československých legií v Itálii v době první světové války. Padl na italské frontě. www.zupabeskydska.eu/o-nas. Citováno ke dni 1. 4. 2019

46 *Hasanaginica* je lidová balada, která je významnou ukázkou sociálních a náboženských poměrů své doby a vztahu obou pohlaví; pojednává o zapuzení věrné manželky agou Hasanem, jejím sňatku s imotským soudcem a náhlé smrti z žalosti nad rozloučením s dětmi. Jejím dějištěm je dalmatsko-hercegovská hranice a účastníky Slované, kteří přešli k muslimské víře. O dramatizaci této balady se pokusilo několik autorů, jedním z nich byl také Milan Ogrizović (1877–1923). Ivan DOROVSKÝ, *Dramatické umění jižních Slovanů. I. část (1918–1941)*, Brno 1995, s. 156.

47 Později ústředí moravskoostravskému odboru *Hasanaginicu* schválilo, ale pokud jde o texty, odvolává se na Národní divadlo v Praze.

48 V dopise se mluvilo o těchto podnicích: Vítkovické horní a hutní těžební společnost, Baňská a hutní společnost, Severní dolina Ferdinandova, Dango & Dienethal, Mücke & Melder, Minerva továrna na šicí stroje (Opava). AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937).

38 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Spisy, prezenční listiny výborových schůzí a valných hromad v letech 1931–1937; kart. 2, Odbor v Moravské Ostravě, pozvánka na ustavující valnou hromadu.

39 Jaroslav Havlíček (1879–?) se narodil v Garešnici, v dnešním Chorvatsku. V letech 1919–1921 působil na technické fakultě univerzity v Záhřebu, kde byl řádným profesorem pro strojínictví a ve třicátých letech byl mj. místopředsedou vítkovických kamenouhelných dolů a po odchodu Václava Papouška do Prahy (1938) také novým předsedou moravskoostravského odboru. *Jaroslav Havlíček se dožil 1. října šedesátí let, Česko-jihoslovenská revue* 9, 1939, s. 136.

40 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zápis o ustavující valné hromadě odboru Československo-jihoslovenské ligy v Moravské Ostravě, konané dne 20. října 1930 o 20. hod. v hotelu Imperial.

ložení odboru, ho ústředí dopisem z 2. listopadu 1930 informoval o pěveckém spolku Lisinski ze Záhřebu, který měl v plánu uspořádat umělecké turné po Československu. Tento spolek by údajně po Praze, Brně, Bratislavě, eventuálně Plzni a Olomouci také navštívil i Moravskou Ostravu, ale soubor prostřednictvím generálního konzulátu žádal o informace, které mělo zprostředkovat právě ústředí ligy. Soubor chtěl vědět, které sály by v Moravské Ostravě přicházely v úvahu pro jejich koncerty a jaká je jejich kapacita, zajímal se o stravování a ubytování – jaké jsou možnosti, protože samotný spolek je zaplatit prý nemohl, jaké by bylo vhodné datum koncertu, a konečně také žádal o slevu na jízdném. Na tyto otázky moravskoostravský odbor zareagoval dle očekávání – ústředí napsal, že je to naprosto mimo jeho možnosti, protože byl sotva založen a v žádném případě si nemůže dovolit akci takového formátu a rozsahu.⁴⁹

I přesto místní odbor do konce roku dokázal zorganizovat dvě akce – otevřel jazykové kurzy srbochorvatštiny a oslavil svátek 1. prosince. První jazykové kurzy trvaly od 3. prosince 1930 do 31. května 1931 a vyučovány byly v obchodní akademii dvakrát týdně. Vzhledem k velkému počtu zájemců o tento kurz byl odbor nucen rozdělit kurz pro začátečníky na dva (pro studenty a dospělé zvlášť) a jeden byl určen pokročilým. Na kurzu bylo přihlášeno 55 posluchačů, z toho 33 studentů s průměrnou návštěvností 75%, resp. 83%.⁵⁰ Učitelem kurzů měl být původně jen Blahoslav Král,⁵¹ ale protože zájemců o kurz bylo hodně, nechal si jen kurzy začátečnické, kurz pokročilých vyučoval jednatel odboru Josef Nevřala, který srbochorvatštinu vystudoval na Vysoké škole obchodní. Účastníci kurzu se učili z *Učebnice jazyka srbo-chorvatského* (1919) Josefa M. Kadlece, vedle toho bylo učivo doplňováno vhodnými články z obecných a středoškolských čítanek, ke konci kurzu se četly noviny. Tyto první jazykové kurzy stály odbor 4 187 Kč.

První oslava 1. prosince proběhla ve spolkové místnosti odboru během schůze, které se zúčastnilo 70 členů odboru se svými rodinami. Během ní zazněla přednáška o významu tohoto dne, o důležitosti styků s Jihoslovanou a přednáška R. Blažka, ředitele místní filiálky Legiobanky o *Vzniku a bojích srbské dobrovolnické divize v Dobrudži a účasti Čechoslováků v tomto vojenském útvaru*.⁵² Na programu byl také přednes jihoslovanských písní ostravským pěveckým kvartetem, hymny a recitace.⁵³

Organizační vývoj moravskoostravského odboru

Informace týkající se organizačního rázu jsou v následujících letech jen kusé. Pokud jde o rok 1931, ze zprávy z 29. dubna 1931 o valné hromadě konané 16. března 1931 adresované Policejnímu ředitelství se dovídáme, že předsedou odboru se stal Václav Papoušek, prv-

ním místopředsedou byl okresní hejtman František Studnár⁵⁴ druhým místopředsedou Jaroslav Havlíček. Odbor čítal 97 členů a na schůzi si předsevzal, že se bude snažit založit ostravské odbočky na Těšínsku a Hlučínsku (což se mu, jak později uvidíme, během následujících let částečně podařilo). Odbor se snažil o svoji propagaci všemi možnými způsoby, proto v říjnu 1931 oslovil ředitelství kina Kosmos a prosil o měsíční bezplatné promítání diapozitivů „*Učte se srbskochorvatsky*“, „*Navštěvuje kursy Československo-jihoslovanské ligy*“, „*Kursovne za 5 mesiců pouze 10Kč*“, „*Informace o přihlášky v kanceláři kina Kosmos*“. Dále také pravidelně posílal zprávy a informace do místního tisku, konkrétně do časopisů *Duch času*, *České slovo*, *Palcát*, *Slezská Ostrava*, *Ostravský kraj* a *Moravskoslezský deník*. Kromě propagační činnosti se moravskoostravský odbor v prvním roce svého trvání staral hlavně o rozšíření znalosti srbochorvatského jazyka a vzhledem k průměrné návštěvnosti 80 posluchačů otevřel čtyři kurzy – tři pro začátečníky a jeden pro pokročilé. Pokud jde o komunikaci s dalšími odbory, ta pravděpodobně existovala jen s olomouckým odborem a týkala se jen jediné věci – jeho předseda Bohuš Vybíral žádal moravskoostravský odbor o příspěvek na jihoslovanské mauzoleum, protože kvůli němu byl olomoucký odbor v dluzích. (Vzhledem k vysokým dlužným částkám můžeme předpokládat, že obdobné dopisy přišly všem odborům ligy). Avšak moravskoostravský odbor zaslal do Olomouce pouhých sto korun s odůvodněním, že byl sotva založen a sám má finanční potíže.⁵⁵ A právě nedostatek financí bylo to, co po celou dobu fungování Československo-jihoslovanské ligy v Moravské Ostravě odbor poměrně brzdilo v jeho činnosti.⁵⁶

V roce 1932 měl moravskoostravský odbor 94 členů. Oproti roku 1930 a 1931 byly z finančních důvodů v roce 1932 oficiálně zrušeny všechny kurzy srbochorvatského jazyka. Ostravský odbor v roce 1932 zavedl „konverzační večírky se zábavným programem“ – ty se konaly asi dvakrát měsíčně a jejich součástí byly většinou i zábavné přednášky. Před jejich vznikem bylo deklarováno, že jejich účelem bude cvičení se ve zdokonalování v srbochorvatském a slovinckém jazyce, v kroužku by se mluvilo zásadně jen cizím jazykem. Byla to jedna z originálních aktivit, která si zachovala svoji oblibenost a hrála výraznou roli ve fungování spolku až do jeho zániku. Tohoto roku odbor také získal darem od místopředsedy spolku Jaroslava Havlíčka skříň včetně vázaných knih v srbochorvatském jazyce.⁵⁷ Ta dala základ moravskoostravské spolkové knihovně, která se v následujících letech rozšiřovala.

Od roku 1932 byla také podpořena spolupráce s několika subjekty: s místním česko-polským klubem, a to minimálně na té úrovni, že bylo usneseno vzájemné vysílání delegátů jednoho spolku do schůzí spolku druhého. Zmiňována je také spolupráce s Česko-ruskou jednotou v Moravské Ostravě. Komunikovat se snažila s moravskoostravskými i Jadranská stráž,⁵⁸ která

49 Tamtéž.

50 Pokud jde o konkrétnější informace týkající se posluchačů kurzů, studenti byli z obchodní akademie a učitelského ústavu, složení v kurzu dospělých bylo zhruba následující: jeden advokátní koncipient, jedna profesorka, učitelé, úředníci (státní, bánštní i bankovní) a jeden strojní zámečnick.

51 Blahoslav Král byl odborný učitel měšťanské školy v Hrušově; ve spolkových zprávách je o jeho osobě uvedeno, že měl lektorskou zkoušku ze srbochorvatštiny na Karlově univerzitě v Praze (jeho zkoušejícím byl Adolf Černý). Za války pobýval tři roky v Srbsku, kde vyučoval na obecných školách v Bělehradě a Kragujevci. Po převratu vedl s úspěchem již čtyři kurzy srbochorvatštiny, z čehož tři na Masarykově vyšší škole lidové a jeden kurz sokolský před sokolským zájezdem do Bělehradu. Pravidelně navštěvoval Jugoslávii.

52 O přednášejícím bylo v zápisu schůze následující: „...Přednášející vylíčil vznik a účast v bojích na rumunské frontě a označil přítomnost Čechoslováků v této formaci jako první kroky ku založení ligy.“ AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937).

53 Tamtéž.

54 František Studnár (1880–1969) po studiích na gymnáziu v Brně a Olomouci absolvoval práva na čes. Karlo-Ferdinandově univerzitě v Praze. Od roku 1906 působil jako úředník okresního hejtmantství v Prostějově, od roku 1918 pak ve funkci hejtmána. V lednu 1928 se stal okresním hejtmánem v Moravské Ostravě. Funkci zastával až do zrušení úřadu v roce 1941, poté odešel do důchodu. Aktivně se zde účastnil společenského a kulturního života, podporoval začínající umělce a byl velkým milovníkem a sběratelem umění a starožitností. V 50. letech byl pro údajnou spekulaci s uměleckými díly odsouzen k trestu 3 a půl roku odnětí svobody a ztrátě veškerého majetku. Zemřel 22. srpna 1969 v Praze. Rehabilitován byl rozhodnutím Vrchního soudu v Praze v roce 1993. Více: Blažena PRZYBYLOVÁ a kol., *Ostrava v datech*, Ostrava 2017.

55 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937).

56 Tamtéž.

57 Tamtéž.

58 Jadranská stráž byl spolek, který vznikl v Praze v roce 1925. Jeho účelem byla propagace jihoslovanských lázní, Jadranu a turistiky obecně. Vydával také svůj časopis, který od roku 1936 vycházel jako samostatná příloha *Slovanský Jadrán* v časopisu Československo-jihoslovanská revue.

odboru roku 1932 nabídla možnosti jejich přednášek o jihoslovanské riviéře, případně dalších, například o Splitu, Dubrovniku, Plitvických jezerech nebo Bosně. Filharmonické sdružení v Moravské Ostravě pozvalo 27. března členy odboru na symfonický koncert díla chorvatského skladatele Josipa Štolcera-Slavenského⁵⁹ *Balkanofonie*. Rok 1932 byl pro odbor také rokem, kdy začal navazovat kontakty s Českým Těšínem, kde propagoval svoje aktivity, například prostřednictvím dvou přednášek pro veřejnost či na školách oslavami národního jihoslovanského svátku. Jako prostředník je zmiňován učitel Jaroslav Dostál.⁶⁰

V roce 1933 byli do čela moravskoostravského odboru, čítajícího 94 členů, zvoleni následující funkcionáři: předseda odboru Václav Papoušek, první místopředseda Jaroslav Havlíček, druhý místopředseda František Studnář, jednatel prokurista Jaroslav Duras a pokladník vrchní účetní jámy Salm František Večeřa. V tomto roce odbor fungoval běžně – pokračoval v pravidelných schůzích a setkávání během konverzačních večírků, jejichž obsahem byla opět často nějaká přednáška, dále hostil několik zájezdů, pořádal některé kulturní akce, včetně oslavy 1. prosince. V roce 1933 se odbor také snažil o propagaci Jugoslávie, mj. také tím, že odeslal dopis známým ostravským kavárnám (Fénix, Elektra, Palace, Praha, Savoy a De l' Europe, Palace-hotel a Boccaccio bar) s dotazem, zda by bylo možné mezi časopisy, které jsou u nich k pořízení k dostání, přidat i některé ty jugoslávské. Odbor zmínil denní listy *Novosti*, *Jutarnji list* a týdenní obrázkový časopis *Svijet*. Tato výzva ale neměla dobrý ohlas – Boccaccio bar odepsal, že v jejich podniku o něco takového není poptávka, ostatní kavárny vůbec nereagovaly.⁶¹

V roce 1934 je předsednictvo odboru neměnné a jelo se v zajetých kolejkách – odbor se staral o zájezdy z Jugoslávie i o zájezdy vysokoškolských studentů, otevřel znovu jazykové kurzy srbochorvatského jazyka – jak pro dospělé, tak pro studenty, rozšiřoval svoji knihovnu a pořádal několik kulturních akcí. Na konci tohoto roku byl pozván Vladimír Filkuka⁶² na místní oslavy 1. prosince – moravskoostravský odbor ho prosil, zda by bylo možné během oslav pronést přednášku o hospodářských poměrech v Jugoslávii. Tou měly odstartovat přípravné práce na ustanovení hospodářské sekce odboru v Moravské Ostravě. Vladimír Filkuka se ale omluvil, nedorazil, a zakládání hospodářské sekce tak skončilo dřív, než začalo.

Zdálo by se, že na veškerou činnost Československo-jihoslovanské ligy, jakožto nepolitického spolku, neměly oficiální vztahy v politické rovině takřka žádný dopad, resp. spolek a jeho představitelé ho reflektovali maximálně tak, že se o poměrech a jejich změnách například ve spolkovém časopisu zmínili, ale určitě tyto změny nekomentovali nebo si nedovolili je výrazněji analyzovat, na samotných aktivitách spolku se neodrážely vůbec. Přitom se toho v této době začalo hodně měnit – 9. října 1934 byl v Marseille zabit král Alexandr a jugoslávská

politika se začala pomalu zbavovat promalodohodové (a profrancouzské) orientace. Nástup premiéra Milana Stojadinoviće v červnu 1935 znamenal nástup nového politického kurzu – neutralizovalo se dosavadní spojení, usilovalo se o zlepšení vztahů nejen se sousedními státy, ale také s Německem. Stojadinovičův režim neměl už nadále zájem na upevnování spojení s Československem, dokonce se v letech 1936 a 1937 snažil zabránit veškerým snahám Československa o zefektivnění spolupráce uvnitř Malé dohody.⁶³

Výše zmíněné můžeme doložit například tím, že hned na počátku roku 1935 se odehrála pro odbor jedna významnější událost – moravskoostravský odbor založil informační kancelář, ve které podával informace o cestování do Jugoslávie. Tato kancelář byla v letních měsících otevřena každou středu v odpoledních hodinách v Národním domě (dnešní budova Divadla Jiřího Myrona) a věnovali se jí Jaroslav Bláha a Jaroslav Jakubička. V tomto roce se odbor opět scházel v klubovní místnosti v Národním domě, kde byla i jeho spolková knihovna – ta čítala v roce 1935 108 vázaných knih, čtyři brožované – během roku bylo půjčeno 27 knih, většina z nich byla půjčována za účelem studia či četby v rámci konverzačních kroužků. Funkcionáři odboru se nezměnili, jen se své funkce vzdal pokladník František Večeřa, kterého nahradila Heřma Toflová. Na konci roku měl odbor 93 členů.⁶⁴ Odbor i v tomto roce hojně využíval svého zpravodajství v místním tisku a rozhlase, takže například 8. října poslal dopis do rozhlasu a prosil o hlášení s následujícími informacemi: „Prvního výročí marseillského atentátu bude vzpomínáno ve středu smuteční panychidou za tragicky zesnulého jihoslovanského krále Alexandra I. Sjednotitele. Panychidu pořádá Československo-jihoslovanská liga společně s Česko-ruskou jednotou ve středu 9. října v 19. hod. v čsl. Chrámu na Sokolské třídě v Moravské Ostravě. Panychidy zúčastní se zástupci úřadů, Svaz čsl. důstojnictva, sokolstvo a legionáři.“⁶⁵

Roku 1936, se odbor v Moravské Ostravě, čítající 83 členů, zúčastnil založení dvou spolků, jež mu byly ideově blízké, a to Jednoty slovanských žen, odbočky v Moravské Ostravě⁶⁶ a Spolku bývalých námořníků a účastníků národního odboje na Jadranu.

Jako v minulém roce, i v roce 1936 se členové odboru s výbojem, průměrně asi 12 jednotlivců, každých 14 dní v klubovní dvoraně Národního domu scházeli v rámci konverzačních kroužků, které byly vedeny v srbochorvatském jazyce. Odbor, společně s Masarykovou vyšší lidovou školou, pořádal kurzy srbochorvatského jazyka pro veřejnost, které vyučoval František Falta, ve studentských kroužcích pak Jaroslav Bláha. Počet účastníků byl asi 11 posluchačů. Odbor v letních měsících nadále zdarma podával informace o zájezdech do Jugoslávie (především Jaroslav Bláha a Jaroslav Jakubička).

Roku 1937 měl odbor 81 členů a knihovna odboru v tomto roce čítala asi 210 svazků, ale jelikož v jednom svazku byly často vázány dvě i tři knihy, byl počet knih v knihovně skoro

59 Josip Štolcer-Slavenski (1896–1955) byl chorvatský skladatel a mj. profesor na Hudební akademii v Bělehradě. Před válkou studoval konzervatoř v Budapešti, po válce v Praze. Je považován za jednoho z prvních skladatelů z Jugoslávie, který získal mezinárodní uznání. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=59948>. Citováno ke dni 20. 5. 2019.

60 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hrad (1930–1937).

61 Tamtéž.

62 Vladimír Filkuka (1884–1944) od roku 1909 působil v Záhřebu – nejdříve jako adjunkt geodetického ústavu, později byl jmenován suplentem na nově založené Vysoké škole technické a za rok se stal řádným profesorem tohoto ústavu. Současně přednášel i jako docent geodezie na Lesnicko-hospodářské fakultě Záhřebské univerzity. V roce 1923 se vrátil zpět do vlasti a v Brně si otevřel samostatnou kancelář civilního inženýra. Právě po návratu ze svého záhřebského působiště se ihned zapojil do činnosti brněnského odboru ligy (v letech 1922–1932 byl místopředsedou odboru a v letech 1933–1934 předsedou), kde mj. vedl i jazykové kurzy. V roce 1933 byl jmenován honorárním konsulem Království Jugoslávie pro zemi Moravskoslezskou. Karel VILÍM, *Nový honorární konsul Království Jugoslávie v Brně*, III. výroční zpráva brněnského odboru za rok 1933, s. 3.

63 L. HLADKÝ a kol., *Vztahy Čechů*, s. 173.

64 Antonín BERINGER, *Činnost Československo-jihoslovanské ligy v roce 1935. Odbor v Moravské Ostravě, Československo-jihoslovanská revue* 6, 1936, s. 29.

65 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hrad (1930–1937).

66 Spolek Jednota slovanských žen v Moravské Ostravě se ustavil 15. března 1936 a jeho předsedkyní byla Anna Petáková. Spolek se snažil propagovat slovanskou kulturu a vzájemnost, měl působit na výchovu mládeže pro národní uvědomění. Mj. byl ve styku s Jednotou českých dam ve Spojených státech. Členkou se mohla stát jen „slovanská“ žena od 18 let, a to pouze po doporučení již dvou stálých členek. Místní pobočky (které byly například v Brně, Bratislavě, Kralupech nad Vltavou, Trenčíně, Košicích nebo Užhorodě) mohly být ustanoveny v minimálním počtu patnácti členek. *Přípravný komitét Jednoty Slovanských žen v Ostravě*, Věstník Jednoty slovanských žen 4/2, 30. duben 1936, s. 12. Více také např. Zemský archiv Opava, fond Krajský národní výbor v Ostravě, kart. 521, Jednota slovanských žen, Moravská Ostrava, Stanovy Jednoty slovanských žen.

trojnásobný. K půjčování knih docházelo ve dnech, kdy probíhaly konverzační kroužky, jejichž vedoucím byl Jaroslav Bláha. O obsahu přednášek v rámci konverzačních kroužků, jejich návštěvnosti a přednášejícím se můžeme dozvědět z následující tabulky.⁶⁷

Přednášející	Téma	Přítomných
Bláha	<i>Kako sam proživio Silvestrovo</i>	19
Vrtikapa	<i>O vinu</i>	12
Schwarzová	<i>Jajce</i>	15
Chromčáková	<i>Novi Sad</i>	24
Bláha	<i>Što sam proživio u Albaniji</i>	13
Botunkov	<i>O Ohridu</i>	21
Falta	<i>Zpráva o zájezdu prezidenta Beneše do Bělehradu</i>	25
Falta	<i>Společenské hry</i>	28
Veselská	<i>Varna</i>	22
Bláha	<i>Što sam proživio za vrijeme rata</i>	24
Knýblová	<i>O Lizstovi</i>	20

Odbor v Moravské Ostravě pořádal v Domě umění 13. května 1937 koncert, na němž se se svými příznivci a přáteli rozloučil Mario Gjuranec.⁶⁸ Dle spolkových zpráv byl v místním divadle angažován jen jednu sezonu, avšak za tu dobu si získal řadu přátel. Na tomto koncertě, kde ho doprovázel klavírista Jiří Singer,⁶⁹ vynikly skladby od Jakova Gotovce,⁷⁰ vrcholem pak byly italské árie.⁷¹

67 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zpráva o konverzačních kroužcích Československo-jihoslovenské ligy, odboru v Moravské Ostravě v roce 1937.

68 Mario Gjuranec (1907–2004) začal větší operní role hrát od roku 1925, a to v záhřebském Národním divadle. V roce 1936 odešel do Vídně a pak dostal stále angažmá právě v Moravskoslezském divadle v Moravské Ostravě, kde se rychle naučil česky. Obdivován byl za svůj veliký operní repertoár v chorvatském a italském jazyce. Po návratu do Záhřebu hostoval ještě v Bratislavě a Praze, během druhé světové války působil v Německu jako umělec na volné noze a po ní ve Splitu či Sarajevu. Za svoji kariéru hrál více než 30 rolí a měl více než 500 koncertních vystoupení. <http://opera.hr/index.php?p=article&id=125>. Citováno ke dni 1. 4. 2019.

69 Jiří Singer (1906–1980) byl dirigent, skladatel a klavírista. V letech 1924–1926 studoval klavír a kompozici na pražské konzervatoři. V letech 1926–1930 byl operním dirigentem v Novém německém divadle v Praze, pak odešel do hamburské Státní opery. V roce 1934 se vrátil do Československa. V Ostravě se mj. uplatňoval také jako klavírista–doprovazeč zdejších umělců v rozhlase i na koncertech. Spolku pro komorní hudbu i jako dirigent abonentních symfonických koncertů. Za dramatických okolností uprchl z Ostravy před gestapem (přímo po operetním představení) i s manželkou Anežkou Nacherovou do Palestíny. Byl jedním ze zakladatelů Lidové opery v Izraeli (1940) a po vzniku izraelské Národní opery v roce 1947 se stal jejím stálým dirigentem. http://www.ceskyhudebnislovnik.cz/slovník/index.php?option=com_mdictory&task=record.record_detail&id=1004432. Citováno ke dni 1. 4. 2019.

70 Jakov Gotovac (1895–1982) byl chorvatský operní dirigent a skladatel vážné hudby. Nejdříve studoval práva, od roku 1920 se ale věnoval psaní hudby (ve Vídni). Od roku 1923 žil v Záhřebu, kde až do své smrti pokračoval ve své práci jako skladatel a dirigent. Vedl pěvecké společnosti Mladost, Mladost-Balkan a Jug. Byl akademikem a členem chorvatského Národního divadla (HNK). Jeho nejznámějším dílem je opera *Ero tohoto světa (Ero 's onoga svijeta)*, s níž vystupoval téměř na všech kontinentech, a byla přeložena do devíti jazyků.

71 Mario Gjuranec se rozloučil, Československo-jihoslovenská revue 7, 1937, s. 65–66.

Dne 9. září moravskoostravský odbor uspořádal oslavu 14. narozenin krále Petra II., a to v zasedací síni Nové radnice. Účastnili se jí členové odboru, vojenští hodnostáři, zástupci města, zástupci veřejných úřadů, spolků a korporací a veřejnost. O hudební program se postaralo Sokolské pěvecké sdružení a pěvecký spolek Záboj a odbor představil nového honorárního jihoslovenského konzula Jaroslava Havlíčka.⁷²

V informační kanceláři se v roce 1937 úřadovalo každý čtvrtek od druhé poloviny dubna do konce června. Po celou tuhle dobu však do kanceláře nepřišel ani jeden zájemce, i přesto, že kancelář byla dobře vybavena prospekty i vším potřebným. Samotný odbor si nezámým vysvětloval tím, že mnozí o informační kanceláři vůbec nevěděli, jiní, že si informace o cestování do Jugoslávie zjistili u Čedoku,⁷³ u Obce bývalých námořníků (kteří se snad i pokoušeli vypravit jeden zájezd k moři), či u odbočky Svazu důstojnictva.⁷⁴ Odbor se také nadále snažil o maximální informování československé veřejnosti o kulturním dění v Jugoslávii, proto byly, přičiněním tehdejšího tajemníka odboru Milana Rusinského, do programu místního rozhlasu zařazeny pravidelné měsíční relace, které podávaly literární, kulturní, hospodářské informace z Jugoslávie.⁷⁵

Za zmínku také stojí to, že v březnu 1937 došel předsedovi Václavu Papouškovi „tajný“ dopis. Z archivu není zřejmé, kdo je jeho autorem (nechtěl ani použít spolkovou hlavičku), avšak jasně bylo jeho poselství. Autor dopisu Papouška žádal, aby rezignoval. Situace, která docela možná panovala i v jiných odborech, byla prostá – činnost odboru upadala, členstvo stárnulo a lidé hledali nové impulzy a možnosti, jak odbor zachránit a znovu nastartovat. „*Se stoprocentní jistotou očekávaný předpoklad, že dosavadní funkci na příště nepřijmete, se nesplnil. S tím nikdo nepočítal, a proto mezi členy výboru, počítajícími s Vaší resignací, o níž jste se sice v soukromých hovorech, avšak opětovně, zmínil, nastalo nedorozumění, způsobené překvapením. Nezasílvejte prosím členům výboru jejich jednání a vžijte se zcela lidsky do jejich stanoviska.*“⁷⁶ V dopise jsou dále popisovány kladné vlastnosti stávajícího předsedy, úcta, kterou členové výboru k Václavu Papouškovi chovali, a z toho důvodu prý nikdo z nich nedokázal otevřeně na schůzi říci, že se s ním již nepočítá a že byla sestavena nová kandidátka s novým předsedou. „*Na druhé straně však jsou členové výboru po většině opravdovými „fanoušky! A rmoutí je proto, že spolek nezadržitelně upadá. Jedinou záchranu vidí v omlazení spolku, o kterém se už velmi dlouho na schůzích mluví. Vědí ale, že omlazení není možné, nezačne-li se od hlavy.*“ Autor prosil, aby to neměl Václav Papoušek všem za zlé, že přece jen všichni doufali, že se funkce zřekne ze své vlastní vůle, ale že všichni prostě měli tendenci udělat vše pro záchranu spolku. Autor dopisu také uvedl, že tím, že by nedošlo k omlazení, by ostatní členové

72 Oslavy narozenin J. V. krále Petra II. Odbor v Moravské Ostravě, Československo-jihoslovenská revue 7, 1937, s. 172.

73 Byl to právě Čedok, který světu otevřel do té doby neznámé a nepřístupné pobřeží Jadranu. V roce 1936 dokonce zavedl tzv. jadranské vlaky, které zprostředkovávaly hromadné jízdy turistů směrem na Jadran a jejichž nespornou výhodou byla samozřejmě cena. *Jadranské vlaky*, Československo-jihoslovenská revue 7, 1937, s. 165.

74 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zpráva o činnosti Informační kanceláře Československo-jihoslovenské ligy, odboru v Moravské Ostravě v roce 1937.

75 Například v měsíci lednu Vilém Nezbeda pojednal o srbochorvatské básnické moderně, v rámci relace recitovala ukázky členka Moravskoslezského divadla Táňa Hodanová. V měsíci březnu to pak byla Nezbedova přednáška o jihoslovenské národní epice. *Moravskoostravský rozhlas*, Československo-jihoslovenská revue 7, 1937, s. 64–65.

76 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), neznámý dopis z roku 1937.

mohli mít pocit, že se neudělalo maximum, a tím by mohly vzniknout špatné nálady a opadnout chuť k práci, proto prosil, aby Papoušek přenechal své místo mladším.⁷⁷

Možná i díky výše uvedenému dopisu se tak stalo, že roku 1938 z Moravské Ostravy odešel do Prahy spoluzakladatel místního odboru, jeho předseda a čestný člen Václav Papoušek a nahradil ho dosavadní první místopředseda Jaroslav Havlíček. Při té příležitosti byl v hotelu Moravia uspořádán večírek na rozloučenou s uměleckým pořadem. Ve stejném roce odešel také druhý místopředseda František Falta, který měl v plánu nadále pokračovat ve své činnosti v brněnském odboru Československo-jihoslovenské ligy. Pokud jde o akce konané v tomto roce, i v Moravské Ostravě se samozřejmě vývoj politických událostí v Československu podepsal na fungování odboru. Činnost nebyla tak bohatá a rozsáhlá, ale i přesto odbor několik akcí, kromě oslav jihoslovenského svátku, uskutečnil – například 21. února se konala přednáška J. Šormy na téma „*Náš slovenský Jadran od Sušaku do Kotoru*“. I přesto, že se oficiální bělehradská místa odmítla v průběhu bouřlivých událostí roku 1938 angažovat ve prospěch Československa (na druhou stranu musíme dodat, že v průběhu celého roku 1938 ohroženému Československu svou solidaritu vyjadřovali opoziční jugoslávští politikové i prostí občané), odbor nadále pokračoval ve svých aktivitách – pokračoval se svými konverzačními večírky, které se konaly v klubovní místnosti každý druhý čtvrtek a také pokračovala, pod vedením učitele Jaroslava Bláhy, činnost studentského kroužku a kurzy srbochorvatského jazyka. Moravskou Ostravu v roce 1938 navštívily následující výpravy z Jugoslávie: jihoslovanští studenti z Prahy (14.–17. února), členové ligy na Horním Jadrane (4. a 5. března), v dubnu další výprava jihoslovenských studentů z Prahy. V roce 1938 měl odbor 92 členů.⁷⁸

I po březnu 1939 moravskoostravský odbor omezeně fungoval, ale už na základě nových zákonných podmínek. O této činnosti se však už nedochovaly žádné záznamy. Stejně jako je tomu i u jiných odborů, i tento ukončil svoji činnost se zánikem ústředí Československo-jihoslovenské ligy 5. dubna 1941.

Z činnosti moravskoostravského odboru

Jazykové kurzy srbochorvatštiny

O prvních jazykových kurzech už bylo pojednáno výše – konaly se od roku 1930, na výuku, která probíhala dvakrát týdně v budově obchodní akademie a byla rozdělena do tří skupin, docházelo 55 posluchačů, z toho 33 studentů. Hned po ukončení těchto kurzů moravskoostravský odbor s předstihem psal ústředí ligy, že na příští školní rok by potřeboval na jazykové kurzy částku 5 050 Kč, protože očekával asi 90 posluchačů, kteří by byli rozděleni do tří oddělení (z toho pokročilých by bylo deset). Dopředu upozorňoval, že pokud by ústředí nemohlo kurzy financovat, nemohou se vůbec uskutečnit. To se v následujícím školním roce také stalo – z dopisu vyučujícího kurzů Blahoslava Krále Václavu Papouškovi se dočítáme, že kurzy byly z finančních důvodů z ústředí ligy financovány jen z poloviny a „...z té příčiny – a poučen smutnou zkušeností z loňského roku, nemám v úmyslu vésti letos tyto kurzy. Oznamuji Ti to předem, aby se předešlo jakýmkoliv nedorozuměním, neboť honorář 10 Kč za 1 hod. při skupinovém vyučování je pro mě nepřijatelný.“⁷⁹

77 Tamtéž.

78 Činnost odborů Československo-jihoslovenské ligy v roce 1938. Liga v Moravské Ostravě, Česko-jihoslovenská revue 9, 1939, s. 66.

79 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad

Oproti roku 1930 a 1931 tak byly z finančních důvodů v roce 1932 oficiálně zrušeny všechny kurzy srbochorvatského jazyka – s příspěvky, které odbor k tomuto účelu dostával od ústředí a měl je slíbené už od října minulého roku, už nemohl počítat – ústředí ligy do místního odboru sice napsalo, že u nich má částku 7 387 Kč, ale zároveň prosilo, aby odbor počkal, protože ostatní odbory jim dluží asi 20 000 Kč a státní subvence doposud nebyly vůbec vyplaceny – jenže moravskoostravský odbor čekat nemohl, měl řadu pohledávek k zaplacení a už z loňského roku měl půjčku od banky, aby vůbec mohl kurzy pořádat. Proto byl nucen, i přes velký seznam zájemců, který už tou dobou odbor měl, kurzy zrušit. (Kromě tradičních zainteresovaných posluchačů měl být jeden kurz organizován výhradně pro sokoly vzhledem k blížící se mu všesokolskému sletu).⁸⁰

I přesto se odbor nechtěl této aktivity, zdůrazňované ve stanovách jako jedné z hlavních, vzdát, a zavedl alespoň večerní kurzy srbochorvatštiny pro studenty, které plně hradil sám odbor ze svých vlastních zdrojů. Tyto kurzy, pod vedením odborného učitele Jaroslava Bláhy, probíhaly v zimních měsících a pro členy spolku byly zdarma.⁸¹ Zajímavostí může být to, že v oficiální zprávě o činnosti, uveřejněné ve spolkovém časopise, je uvedeno, že odbor pravidelné jazykové kurzy pro začátečníky i pokročilé organizoval, a navíc se jich zúčastňoval poměrně vysoký počet posluchačů – 100.⁸² Ve spolkovém časopise se o zrušení veřejných kurzů psalo až od roku 1933.

V roce 1934 se situace očividně poněkud zlepšila. Kromě jazykových kurzů studentského kroužku místního odboru (o němž bude ještě řeč), mj. ostravští uspořádali další dva kurzy – ty byly určeny studentům a dospělým. Kurz pro dospělé (celkem 30 vyučovacích hodin) byl zahájen 17. října 1934 v obchodní akademii pro 17 přihlášených posluchačů. Počet se v průběhu dále měnil – při zakončení kurzu 20. března měl kurz 14 účastníků.⁸³ Kurzy pro studenty byly zahájeny 14. listopadu 1934 v místnostech obchodní akademie. Přihlásilo se 24 studentů, na konci kurzu, v dubnu 1935, měl 15 účastníků.⁸⁴

V Archivu města Ostravy se také dochovaly přesné záznamy o účastnících a učivu jazykového kurzu, který se ve školním roce 1934/1935 konal v obchodní akademii. V nich jsou mj. zaznamenány jména posluchačů, včetně jejich adresy a docházky. Pokud jde o učivo, záznam vyučujícího vypadal pro ukázkou následovně: například 5. prosince se probíralo skloňování podstatného jména „ljudi“ a podstatných jmen rodu ženského, dále se vypravoval stručný obsah dosud probraných článků a četly se některé básně a písně, které se následně analyzovaly.

V roce 1936, jak již bylo zmíněno výše, odbor pořádal kurzy srbochorvatského jazyka pro veřejnost, které vyučoval František Falta, společně s Masarykovou vyšší lidovou školou. Ve studentských kroužcích pak vyučoval Jaroslav Bláha. Počet účastníků byl asi 11 posluchačů. Informace o kurzech z jiných let se nedochovaly.

(1930–1937), dopis Blahoslava Krále Václavu Papouškovi ze dne 12. listopadu 1931.

80 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937).

81 Tamtéž, jednatelská zpráva Československo-jihoslovenské Ligy, odboru v Moravské Ostravě za rok 1933.

82 Činnost Československo-jihoslovenské ligy a jejích odborů v roce 1932. Moravskoostravský odbor, Československo-jihoslovenská revue 3, 1933, s. 247.

83 Návštěvnost v jednotlivých měsících byla následující: říjen 91 %, listopad 88 %, prosinec 76 %, leden 72 %, únor 51 % a březen 80 % - průměrná návštěvnost byla 73 %. AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zpráva o jazykových kurzech pro dospělé a pro studenstvo, pořádaným Československo-jihoslovenskou ligou, odborem v Moravské Ostravě.

84 Návštěvnost v jednotlivých měsících byla následující: listopad 92 %, prosinec 90 %, leden 81 %, únor 7 %, březen 54 %, duben 54 %, tj. průměrná návštěvnost byla 75 %. Tamtéž.

Studentský kroužek odboru

Ve *Věstníku Ministerstva školství a národní osvěty* vyšla roku 1933 vyhláška „*Studentské kroužky pro pěstování československo-jihoslovenské vzájemnosti*“. V ní se informuje o tom, že Československo-jihoslovenská liga oznámila, že některé její odbory (Hradec Králové, Kolín, Košice, Olomouc, Benešov, Bratislava, Brno, České Budějovice, Pardubice, Plzeň, Praha, Přerov, Příbram, Tábor a Užhorod) jsou ochotny využít svých odborných znalostí a zkušeností v rámci vzdělávání žáků na středních a odborných školách, na kterých by byl zájem o pěstování československo-jihoslovenské vzájemnosti po jazyce kulturní, turistické a především jazykové.⁸⁵ Mezi tyto odbory se zařadila také Moravská Ostrava (a na Moravě ještě Brno a Přerov). V praxi šlo o to, že tyto odbory informovaly ředitelství různých středních, obchodních, průmyslových a jiných odborných škol a učitelské ústavy o možnosti vzdělávání v této oblasti, s tím, že tam, kde o to žáci projeví zájem, by mohly být vybudovány studentské kroužky (buď samostatné pro tu danou školu, nebo spojené z několika škol v daném městě) pro pěstování československo-jihoslovenské vzájemnosti, které by spolupracovaly s místními odbory.⁸⁶

Na tyto výzvy jako první zareagovali studenti Státního československého reálného gymnázia v Českém Těšíně a 2. května 1933 tak do kanceláře místního odboru přišel od profesora Jaroslava Šabaty dopis, ve kterém informoval: „*Poněvadž hodláme založiti studentský kroužek pro pěstování československo-jihoslovenské vzájemnosti, prosím o laskavé sdělení, zda by byl váš odbor ochoten nám přispěti, jakým způsobem a jak by bylo možno pracovati v součinnosti s vaším odborem.*“ Zároveň pak ještě dodal, že zájem mají také žákyně nižších ročníků (V.–VIII.) a ptal se, zda by i ony mohly být případně přijaty.

Na to moravskoostravský odbor odpověděl tak, že zaslal 26. května 1933 dopisy adresované minimálně těmto místním školám – ředitelství Státního gymnázia a ředitelství Československé státní reálky, a také Jaroslavu Šabatovi z Českého Těšína, a to ve znění: „...*Československo-jihoslovenská liga, odbor v Moravské Ostravě počínaje školním rokem 1933/34 zřídí při Čsl. Obchodní akademii v Mor. Ostravě „Studentský odbor Československo-jihoslovenské ligy“, jehož hlavním účelem bude naučiti se jihoslovensky a navázati přátelskou korespondenci se studentstvem v Jihoslávii.*“⁸⁷ Odbor také adresáty prosil, aby ihned počátkem školního roku sdělili, kolik žáků a z které školy vstoupí do kroužku.

Tak se tedy stalo, že 27. ledna 1934 byl ustanoven Studentský odbor Československo-jihoslovenské ligy v Moravské Ostravě při Obchodní akademii, a to za účasti studentů a studentek z Reálného gymnázia ze Slezské Ostravy, České vyšší reálky a Obchodní akademie v Moravské Ostravě. Toto uskupení mělo svůj vlastní výbor a asi 27 členů. V jednatelské zprávě za rok 1934 se lze dočíst o tom, jak se studentský kroužek snažil vyvíjet nějakou činnost, avšak, navzdory oficiálním vzkazům z ústředí všem odborům, které podporovaly a vyzývaly ostatní k činnosti mladých, chyběla mu podpora právě z ústředí, které vůbec nereagovalo na korespondenci a zbrzdňovalo tak práci v kroužku v Moravské Ostravě.⁸⁸

Kroužek po smrti krále Alexandra I. uspořádal 18. října 1934 velkou tryznu v kině *Central* (resp. dvě – jednu v dopoledních hodinách pro studenty školy, večer druhou pro veřejnost), při které účinkovali studenti gymnázia.⁸⁹

Na oslavu 1. prosince si kroužek připravil akademii, v rámci níž vystoupil se svou přednáškou *Slovanský Jadran* Bohuš Vybíral. Ta se pro zájem opakovala dokonce třikrát – pro obecnou a měšťanskou školu, pro gymnázium, a nakonec večer v sále Slezského domu pro širokou veřejnost. Díky intervenci studentského kroužku byl do programu kina *Central* zařazen kulturní film o Jugoslávii s názvem *Pod jihoslovenským nebem* (Pod jugoslavenkým nebem)⁹⁰ který se promítal také pro školy v Českém Těšíně.

Studenti kroužku, jak sami zdůrazňovali, považovali za jeden z nejdůležitějších činitelů pro sblížení dvou národů jazyk, proto se výbor Československo-jihoslovenské ligy odboru v Moravské Ostravě na schůzi už 18. ledna 1934 usnesl, že bude pořádat kurzy srbochorvatského jazyka právě pro členy studentského kroužku, které vedl učitel Jaroslav Bláha. Ty byly zahájeny 9. února za účasti 31 přihlášených členů a probíhaly jednou týdně hodinu a půl. Samozřejmě, že nastala situace, že někteří přihlášení přestali během trvání kurzu chodit – především v měsíci dubnu, kdy se studenti museli připravovat na maturitní zkoušky; i z toho důvodu byly kurzy ukončeny o měsíc dříve, než bylo původně zamýšleno, a to 27. dubna. Vyučovací hodiny tedy byly nakonec celkem 11.⁹¹

Ze zprávy o jazykovém kurzu tohoto studentského kroužku ve školním roce 1934/1935 se lze dozvědět informace o celkové návštěvnosti kurzu v jednotlivých měsících:

Měsíc	Počet posluchačů	Počet účastníků max./min.
únor	31	24/22
březen	24	19/12
duben	19	11/7

Pokud jde o obsah kurzu, v jednotlivých hodinách bylo vyučováno základům gramatiky, čemuž bylo zpravidla věnováno 20 minut. Zbytek času byl využit jednak četbou kratších článků a vypravováním stručného obsahu, jednak kratšími rozhovory v srbochorvatštině – při nich se především řešila správná výslovnost a přízvuk. V posledních hodinách, kdy se slovní zásoba účastníků rozšiřovala, se vyučování zpestřovalo nějakou společenskou hrou.⁹² Obecně se dá říci, že hlavním cílem kurzu bylo, aby se každý dokázal srbochorvatsky porozumět při návštěvě Jugoslávie; aby si posluchači osvojili co nejvíce slovní zásobu, mluvnice byla probírána, jen pokud to bylo nezbytně nutné pro tvoření vět. Kromě čtení a převypravování různých textů byla součástí i četba z jihoslovenského básnictví (i s pojednáním o autorovi). Součástí byly i krátké diktáty, prostřednictvím kterých se zjišťovalo, jak daleko účastníci pokročili ve správném psaní mluveného slova.

85 Tato situace byla mj. výsledkem akce, podepřené v olomouckých usneseních, jejímž cílem bylo mít možnost dosáhnout vlivu na středoškoláky. Na začátku roku je tak podepsáno ono úřední povolení, aby byly na středních školách zřizovány právě jihoslovenské kroužky, které spadají do kompetence Československo-jihoslovenské ligy, která si od akce slibuje, že získá nové, mladé, angažované členstvo, kterého má do této doby nedostatek.

86 *Československé studenstvo a vzájemnost s Jihoslavy. Úřední vyhláška, Československo-jihoslovenská revue* 3, 1933, s. 158.

87 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937).

88 Tamtéž, jednatelská zpráva za rok 1934–1935.

89 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), jednatelská zpráva za rok 1934–1935.

90 Film *Pod jugoslavenkým nebem* z roku 1934 je prvním jugoslávským zvukovým filmem. Jeho autorem je Miodrag Mika Djordjević. Jde o celovečerní dokumentární „vzdělávací“ film, složený ze série filmových medailonů představujících především krásu přírody v celé Jugoslávii. Pro podporu propagace Jugoslávie byl tento dokumentární snímek promítán v Československu a Francii.

91 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zpráva o jazykovém kurzu 1934/1935.

92 Tamtéž.

Zmíníme-li se o struktuře posluchačů, z dospělých účastníků bylo sedm členů ligy a ze studentů byli z učitelského ústavu čtyři, z reálného gymnázia dva, ze státního gymnázia dva, z obchodní akademie pět, z obchodní školy dva. Informace z dalších let se nedochovaly.

Přednášková činnost

Řada přednášek organizovaných odborem ligy v Moravské Ostravě se konala během pravidelných schůzí, konverzačních večírků nebo v rámci oslav 1. prosince. Následující přednášky se konaly mimo výše zmíněné události:

Datum	Jméno přednášejícího	Název přednášky
16. dubna 1931	Ján Krob ⁹³	<i>Revolúcia Slovákov roku 1848</i>
13. února 1932	Jaroslav Havlíček	<i>O jadranském lázeňském městě Novi-Vinodol</i>
11. listopadu 1932	Ljudevit Pivko	<i>Můj pokus zničit rakouskou frontu u Carzana</i>
14. ledna 1935	A. Lejačić	<i>O jižním Srbsku</i>
podzim 1935	L. Košťálek	<i>Vzpomínka na ústup srbských vojsk Albánií</i>
15. března 1936	Smolařová-Čapková	<i>Slovanská vzájemnost</i>
květen 1936	Dragutin Jureković	<i>Jugoslávie a Záhřeb</i>
6. prosince 1936	Dragutin Prohaska	<i>Moderní jihoslovanská literatura</i>
21. února 1938	J. Šorma	<i>Náš slovanský Jadran od Sušku do Kotoru</i>

Zájezdy a návštěvy z Jugoslávie

V roce 1932 byla jednou z největších kulturní akcí moravskoostravského odboru návštěva pěveckého sdružení Trboveljski slavček, založeného Augustem Šuligojem.⁹⁴ Tento dětský jugoslávský sbor pořádal zájezd se svým vystoupením po celém Československu. Odbor se na návštěvu dětí chtěl připravit, proto ještě před jejich příjezdem proběhla přednáška o jejich domovině a zvycích. Zajímavostí snad může být i skutečnost, že člen ostravského odboru Jureković se celé dva měsíce staral o nemocné děti z tohoto sboru.⁹⁵

Dne 11. listopadu 1932 Moravskou Ostravu navštívil Ljudevit Pivko, který v Domě umění před členy odboru i členy dalších spolků pronesl přednášku na téma *Můj pokus zničit rakouskou frontu u Carzana*. Odbor se během roku také staral o zájezd jihoslovanských vysokoškoláků z Brna. V roce 1934 moravskoostravský odbor navštívil zájezd Jihoslovansko-českoslo-

venské ligy z Crikvenice,⁹⁶ šéf tiskové kanceláře z Bělehradu a místostarosta Bělehradu, dále šestičlenné sokolské uskupení z Jugoslávie, opět poslanec Ljudevit Pivko, který v Moravské Ostravě přednášel (*O jihoslovanském dobrovolnickém hnutí* 12. listopadu 1934 v Domě umění), dále exkurze akademického spolku Jugoslavija z Brna, asi 15 studentů, pro které odbor zprostředkoval prohlídky některých ostravských průmyslových závodů (nejvíce je zajímaly Vítkovické železárny, uhelné doly a továrna žárovek Lux). Jako další návštěvy můžeme uvést i místostarostu a tajemníka jugoslávského Sokola nebo Vladimíra Filkuku z Brna. V tomto roce také odbor plánoval velikonoční zájezd do jižního Srbska a pak prázdninové zájezdy do Jugoslávie (společně s brněnským odborem).

V září 1935 Moravskou Ostravu navštívil místopředseda Jihoslovansko-československé ligy ze Záhřebu Pavao Jušić⁹⁷ a v prosinci se spolupodílel na programu exkurze Spolku jihoslovanských techniků (Društvo jugoslovenskih tehničara) z Prahy a připravil pro ně pohoštění a prohlídky zdejších průmyslových velkozávodů. I přes doporučení ústředí, aby zájezdu vyšel ostravský odbor vstříc, ústředí v dopise dodává, že jde o spolek, který „...stojí v opozici proti reprezentačnímu jihoslovanskému spolku pražskému „Jugoslavije“ zastává frontu levou a že vedle živlů, kteří stojí na principu demokratickém, sdružoval dříve živly ostře radikální. V letošním roce – zdá se – vyrovnávají se více protivy mezi nimi a Jugoslávií, patrně pod vlivem vnitřního jihoslovanského vývoje.“⁹⁸

V roce 1936 Moravskou Ostravu navštívilo 18 jihoslovanských Sokolů, kteří přijeli závodit na lyžařské sokolské závody na Radhošť, v létě ostravští hostili šéfredaktora *Jihoslovanského Lloyd* Ivana Malinara, na podzim přijela delegace jihoslovanských a rumunských žurnalistů.⁹⁹ Při příležitosti malodohodové konference v Bratislavě přijela do Moravské Ostravy delegace jihoslovanských a rumunských žurnalistů.¹⁰⁰ A v zimě Ostravu navštívil ministr zahraničních věcí Kamil Krofta.

Roku 1938 navštívili Ostravu jihoslovanskí studenti z Prahy (14.–17. února), členové Jihoslovansko-československé ligy v Crikvenici (4. a 5. března), v dubnu další výprava jihoslovanských studentů z Prahy.¹⁰¹

Kulturní akce, oslavy svátků

Stejně jako tomu bylo u jiných odborů, jednou z hlavních aktivit moravskoostravského odboru byly kulturní akce pořádané především přímo v Ostravě. Například v roce 1932 proběhla

93 Ján Krob byl obvodní ředitel státní policie v Novém Bohumině.

94 August(in) Šuligoj (1900–1984) vedl svou pedagogickou praxi mezi Slovinci v Itálii, kde měl na starost mj. i pěvecký sbor mládeže rodičů lesníků. Po nátlakem italských úřadů musel odejít do Jugoslávie, kde byl přijat do státní služby v hornickém městě Trbovlje. Kromě svých pracovních povinností se ale věnoval vokální hudbě a pracoval jako vedoucí či jako člen u různých pěveckých uskupení, např. pěveckého sboru učitelů v Lublani, kde pod vedením profesora Srečka Kumarja získal řadu zkušeností. Během své studijní cesty roku 1929 do Vídně a zájezdu do Prahy v roce 1930 ho nadchl pěvecký sbor vídeňských dětí a Bakulových zpěváků ze Smíchova (dětský pěvecký sbor, původně se skládající jen ze zdravotně postižených dětí, fungující v letech 1920–1934, jež vedl František Bakule) a jeho vzoru sám založil pěvecký sbor, kterému si dal za cíl „propagaci jihoslovanské soudobé vokální hudby mládeže“. Shromáždil kolem sebe asi 100 dětí, všechny byli dětmi havířů, takže sbor byl brán jako sbor hornických dětí. Hudební kritika ho řadila mezi nejlepší pěvecké sbory mládeže.

95 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zpráva o jazykovém kurzu 1934/1935.

96 Pokud jde o program tohoto zájezdu, po příjezdu si dvacetičlenná výprava prohlédla město s věží radnice, následovala společná večeře v restauraci Národního domu a druhý den návštěva Vítkovických železáren, prohlídka elektrárny a koksovny na jámě Karolině, dále provozovny společnosti Budoucnost a prohlídka pivovaru. O exkurzi více např. *Druhá eskurzija Primoraca u Čehoslovačku, Novi List (Sušak)*, 16. březen 1934.

97 Pavao Jušić (1886–1972) byl chorvatský architekt a inženýr, který v Záhřebu rozvíjel československo-jugoslávské kontakty, což bylo dáno mj. i tím, že v Praze vystudoval střední průmyslovou školu. Po návratu do Chorvatska pracoval v záhřebské městské správě, v rámci které se podílel například na architektuře hřbitova Mirogoj, či mimořádně působil jako příležitostný lektor na Zemědělské a lesnické fakultě.

98 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, dopis z ústředí 28. listopadu 1938. O tuto exkurzi měl tento spolek zájem již v roce 1931, avšak v Moravské Ostravě se neuskutečnila z finančních důvodů. Ve zprávě (již ze 7. dubna 1933) byl spolek popisován jako organizace všech jihoslovanských posluchačů zemědělského a lesního inženýrství studujících na Vysoké škole zemědělského a lesního inženýrství při Českém vysokém učení v Praze, který často (údajně přes 15 let) pořádal exkurze za účelem poznání hospodářských, kulturních a sociálních poměrů v Československu.

99 *Jednatelská zpráva za rok 1936. Odbor v Moravské Ostravě*, Československo-jihoslovanská revue 7, 1937, s. 28. 100 Tamtéž.

101 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937).

skupinová akce členů odboru, kdy v místním divadle hromadně navštívili divadelní představení *Rozumíme si?* (Razumijem si?) od Petra Preradoviće.¹⁰² V září 1933 v Domě umění vystavoval své obrazy akademický malíř Niko Miljan a odbor se staral o propagaci této výstavy.

Pokud jde o kulturní akce v roce 1935, odbor spolupřádal Slovanský večer v Národním domě. Při úmrtí krále Alexandra I. uspořádal odbor s městskou radou a dalšími korporacemi celovečerní tryznu, ve výstavním sále YMCY pak výstavu fotografií z dob kolem smrti krále.

Odbor byl z neznámých důvodů nucen odložit přípravy na oslavy výročí Branislava Nušiče. Dne 16. března pořádal společně s Česko-polským klubem večer slovanské vzájemnosti s pěveckým a hudebním programem. Dne 30. dubna se v sále kavárny Fénix konal večírek, kde byly na programu také jihoslovanské písně a recitace. Odbor též hromadně navštívil výstavu obrazů Josefa Piaseckého (náměty z jihoslovanského přímoří a jiných měst). Při vyzdvižení prsti na Velehradě byl odbor také přítomen, stejně tak i poutě na Oplenac, kam byli vysláni za odbor tři delegáti, 9. října odbor uspořádal k výročí atentátu na krále Alexandra I. panychidu v chrámu Československé církve.¹⁰³ Na konci roku ještě při příležitosti návštěvy generálního konzula Rumunská v Moravské Ostravě předseda odboru Václav Papoušek uspořádal „malodohodový“ večírek.¹⁰⁴

Oslavy 1. prosince

Na oslavy 1. prosince byl kladen velký důraz a odbor si na jejich pořádání dával hodně záležen. Místní tisk o oslavě 1. prosince 1931 informoval takto: „*První podnik, s nímž se po více než dvouleté činnosti předstoupil před ostravskou veřejnost odbor Československo-jihoslovanské ligy v Moravské Ostravě, zdařil se nade všecko očekávání. Včerejší oslava největšího jihoslovanského svátku, pořádaná výše zmíněnou Ligou a odbočkou Svazu čsl. Důstojnictva v Národním domě, byla důkazem, že na Ostravsku je mnoho přátel jihoslovanského bratrského národa. Včerejší večer byl nejenom oficiální oslavou, ale i vroucím projevem upřímně citěných vztahů dvou se skutečně milujících národů. K tomuto ušlechtilému projevu sdružily se také nejlepší síly, které byly s to tyto city vzájemného bratrství prokázat. Tak předseda Ligy Dr. Papoušek ve svém zahajovacím proslavu vhodně poukázal, jak se projevovalo naše bratrství k Jihoslovánům prakticky od r. 1860 až po dnešní dobu. Spisovatel Dr. Martínek¹⁰⁵ ve své poutavé přednášce opět s úspěchem vylíčil vztah českého spisovatele k Jihoslovánům. Vyzvedl zvláště vyvinutý smysl našich jihoslovanských bratří pro národní čest a vzal chválu jejich junáctví, z něhož vytrysklo tolik vzácných zpěvů. Svou vřele pročitěnou řeč zakončil vzpomínkou na slova Krás-*

102 Petar Preradović (1818–1872) byl jedním z nejvýznamnějších chorvatských básníků 19. století a hlavním představitelem romantismu v Chorvatsku. V Itálii se začal zajímat o chorvatskou kulturu a politickou a ekonomickou situaci, začal psát chorvatsky a jeho spisy byly uveřejněny v literárním časopise *Zora dalmatinska*. V průběhu dalších let se setkával s předními představiteli ilýrského hnutí a systematicky pokračoval ve své básnické tvorbě. Kromě toho byl také vojenským generálem (například v roce 1851 ho bán Josif Jelačić jmenoval náměstkem velitele vojenského oddělení a svým pobočníkem). I. DOROVSKÝ, *Slovník*, s. 481.

103 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zpráva o činnosti Československo-jihoslovanské ligy v Moravské Ostravě za správní rok 1935.

104 A. BERINGER, *Činnost Československo-jihoslovanské*, s. 29.

105 Vojtěch Martínek (1887–1960) byl středoškolský učitel, spisovatel, literární kritik a publicista. Po vysokoškolských studiích češtiny a němčiny nastoupil na místo středoškolského profesora na Matiční gymnázium v Moravské Ostravě. Počátky jeho literární tvorby spadají do gymnaziálních let. Kromě vlastní literární tvorby se věnoval rovněž podpoře talentů a divadelní dramaturgii. Byl činný i v rozhlasu. Řada jeho románů byl převedena do filmové podoby. Byl také členem řady spolků – Moravského kola spisovatelů, Literární historické společnosti, České akademie věd a umění, Společnosti Petra Bezruče či Sdružení slezských umělců. https://encyklopedie.ostrava.cz/home-mmo/?acc=profil_osobnosti&load=71. Citováno ke dni 15. 10. 2020.

*nohorské, která již v roce 1913 projevila víru v sílu národa, jehož velký car sice na Kosově poli padl, ale jehož hrdinná síla dovedla i mrtvé vzkřísiti a jehož síla – jak k tomu přednášející dodal – ožila ve sjednoceném dne národě. Pěkným doplňkem večera byly sbory, zazpívané Sokolským pěveckým sdružením, jugoslávské písně paní Zdeňky Špačkové a recitace. Státní hymny obou národů zahrála hudba stráže bezpečnosti, která také účinkovala v přestávce a v závěrečném tanci jihoslovanského kola a české besedy. Za protektory slavnosti přítomni okresní hejtman v. r. Studnář a za městskou radu náměstek starosty dr. Mrůzek.*¹⁰⁶

V roce 1932 se na oslavu 1. prosince konal slavnostní večer s různým programem v místnostech Nové radnice, avšak vzhledem k tomu, místní divadlo na oslavu jihoslovanského svátku ve stejný den zařadilo do programu představení *Hasanaginice* od Milana Ogrizoviće, odbor od své vlastní oslavy upustil. O dva dny později se členové odboru zúčastnili oficiální manifestace „československo-jihoslovanského bratrství a sjednocení“, kterou pořádala Kotkova vyšší škola lidová.¹⁰⁷

Roku 1933 měl odbor v Moravské Ostravě oslavy dvě – oslavu interní s přednáškou předsedy Václava Papouška o významu dne 1. prosince pro Jihoslovany a Čechy a Slováky, konanou dne 30. listopadu, a veřejnou dne 3. prosince, které se zúčastnila řada členů spolku, ale také reprezentanti místních úřadů a široká veřejnost. Během oslavy zpěvem přispělo mj. Pěvecké sdružení Sokolské župy Moravskoslezské a Těšínské Jana Čapka. Recitaci obstaral Jaroslav Bláha.¹⁰⁸

Roku 1935 se konala tradiční oslava 1. prosince v místním divadle, kde po úvodních hymnách a proslovech byla na programu komedie *Štěstí* (Sreća)¹⁰⁹ od Vladimira Velmara Jankoviće,¹¹⁰ režirovaná Karlem Konstantinem.¹¹¹

V roce 1936 moravskoostravský odbor oslavil státní jihoslovanský svátek 1. prosince obzvlášť honosně, protože proběhla řada manifestačních akcí: mimořádný význam slavnostem dala návštěva vyslance Vasilije Protiće, který do Moravské Ostravy zavítal 28 a 29. listopadu; dále bylo v Národním moravskoslezském divadle sehráno slavnostní představení Smetanovy *Libuše*, v němž titulní roli ztvárnila Zita Kuncová. V rámci oslav se konala ve velkém sále a ve všech místnostech Národního domu slavnostní akademie, kde po zahrání obou hymen, uvitacích řečech představitelů místní odboru Československo-jihoslovanské ligy, pronesl Vasilije Protić přednášku o spojenectví obou národů. Oslavy se však nekonaly jen přímo v Moravské Ostravě – v Českém Těšíně pořádala oslavu vojenská posádka s Osvětovým sborem (promluvil na ni člen ostravského odboru Ladislav Košťálek), 1. prosince předseda odboru Václav Papoušek promluvil na slavnosti, kterou pořádal Osvětový sbor, vojenská posádka a člen odboru Jaroslav Bláha přednášel o významu státního svátku Sjednocení při slavnosti Osvětového sboru Petřvaldě ve Slezsku.¹¹²

106 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937).

107 Tamtéž.

108 *Jihoslovanský národní svátek v Československu. Odbor Československo-jihoslovanské ligy v Moravské Ostravě*, Československo-jihoslovanská revue 3, 1933, s. 149.

109 Hra vyznamenána I. jihoslovanskou státní cenou na rok 1934.

110 Vladimír Velmar-Janković (1895–1976) byl srbský spisovatel. Během druhé světové války pracoval jako tajemník ministra kultury a náboženství srbské kolaborantské vlády Velibora Joniče, Po válce žil v Římě a Barceloně.

111 Karel Konstantin (1903–1961) byl český režisér, filmový scenárista, operní libretista a dramatik. V prvním poválečném období byl významným režisérem a ředitelem Jihočeského divadla. Jeho manželkou byla Nataša Gollová.

112 Karel PAUL, *Oslavy 1. prosince v Československu. Odbor v Moravské Ostravě*, Československo-jihoslovanská revue 6, 1936, s. 184–185.

Jihoslovanský státní svátek se 1. prosince 1938 slavil dopolední sešlostí v kině Ráj, kde po zahajovacích fanfárah dvanáctičlenného trubačského sboru místní obchodní akademie promluvil Antonín Kýr mj. také o tom, jak by Jugoslávii přál šťastnější budoucnost, než jakou osud připravil pro Československo.¹¹³

Český Těšín

Od začátku existence moravskoostravského odboru se také skloňovalo jméno Českého Těšína. Bylo to především zásluhou odborného učitele Josefa Dostála působícího právě v Těšíně, který s odborem od počátku úzce spolupracoval. Už 22. listopadu 1931 na zdejší měšťanské škole zorganizoval oslavu 1. prosince, kde měl proslov o významu dne, dále se recitovala báseň *Cypris*, báseň *Smrt matky Jugovićů* (Smrt majke Jugovića) Iva Vojnoviče¹¹⁴ a zpívaly se hymny. V roce 1932 prosil odbor o zprostředkování kontaktů, protože jeho žáci velice stáli o to si dopisovat s někým z jihoslovanských škol a také o dostatek propagačních letáků. Dne 15. prosince 1932 Josef Dostál také zorganizoval přednášku Bohuše Vybírala o Jugoslávii.

Dne 28. května 1933 Josef Dostál v dopise Václava Papouška žádal, aby ostravský odbor provedl nějaké intervence u Ministerstva školství a národní osvěty, nebo písemně požádal, aby od nového školního roku byl na těšínském a orlovském gymnáziu profesor, který by ovládal srbochorvatštinu, dle jeho názoru by organizace mladých pak lépe fungovala a byla obecně lépe organizovaná. „...*Pomohlo by to také zájmu veřejnosti, kdyby se v Těšíně mohli konat kurzy jazyka. Pak by se dalo uvažovat o založení ligy v Jublunkově, Třinci, Karvině, Těšíně a Orlové, eventuelně ve Fryštátě.*“¹¹⁵ Josef Dostál byl také prvním, kdo moravskoostravský odbor písemně informoval o tom,¹¹⁶ že na gymnáziu v Českém Těšíně chce založit studentský odbor ligy profesor Miloše Helcl.¹¹⁷

Jak sami studenti ve své zprávě pak uváděli, vliv na utvoření kroužku měla přednáška Bohuše Vybírala z Olomouce, která se konala 29. listopadu 1933 v kreslírně Masarykovy školy v Českém Těšíně. První schůzka tohoto kroužku se konala 24. ledna 1934. Profesor Helcl četl z *Československo-jihoslovanské revue* o činnosti československo-jihoslovanského kroužku na gymnáziu v Hradci Králové a o činnosti kroužku při Obchodní akademii v Praze. Druhá neoficiální schůzka kroužku se konala 7. února 1934 (součástí byl i referát o Dalmácii), na další schůzi 21. února 1934 zazněla přednáška o jihoslovanské národní epice a na čtvrté schůzi 28. února byly předběžně vypracovány stanovy kroužku.¹¹⁸

113 Další součástí programu byla recitace jihoslovanské poezie. Na závěr oslavy se promítal film o československém vojsku. *Oslavy 1. prosince u nás. Moravská Ostrava*, Československo-jihoslovanská revue 8, 1938, s. 282.

114 Ivo Vojnovič (1857–1929) byl významný jugoslávský spisovatel, narozený v Dubrovniku jako první syn hraběte Konstantina Vojnoviče. Vystudoval práva a po nich pokračoval v soudní kariéře (v Křiževci, Bjelovaru, Zadaru). Roku 1907 se stal dramaturgem v chorvatském Národním divadle v Záhřebu, roku 1919 se přestěhoval do Francie. Jeho hry byly jedny z nejpřekladanějších jugoslávských her v meziválečném Československu.

115 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), dopis Josefa Dostála ze dne 28. května 1933.

116 Mj. v dopise také kritizoval, že na nádražích na Ostravsku je všude uváděna měna srbský dinár, a ne dinár jihoslovanský a že pražská cestovní kancelář neodpovídá na dotazy zainteresovaných o cesty do Jugoslávie, odpovídá pozdě nebo posílá prospekty v německém jazyce

117 Miloš Helcl (1904–1979) byl známý český lexikograf-bohemista. Jeho studium započaté roku 1923 bylo zaměřeno slavisticky a romanisticky, byl pak asistentem v semináři pro slovanskou filologii. Po kratším pobytu v Francii, kde působil jako lektor, učil pak 14 let na středních školách po celém Československu. Zvláště významné bylo jeho působení v kulturně se rozvíjející se Olomouci. Jeho jméno je spjato především s vytvořením čtyřsvazkového *Slovníku spisovaného jazyka českého*.

118 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad

Dne 14. března 1934 se konala ustavující valná hromada Studentského kroužku pro pěstování československo-jihoslovanské vzájemnosti v Českém Těšíně za účasti 42 studentů. Schůzi zahájil již zmiňovaný Miloš Helcl, který ve své úvodní řeči kladl důraz na celkový význam založeného kroužku a poukazyval především na přednášku, jež byla uveřejněna v listopadovém čísle *Československo-jihoslovanské revue* v roce 1933, kde zmiňoval „...*kerak byli Poláci proti nám ve Vídni a že na Rusko v otázce spolupráce dnes nelze počítati*“. Miloš Helcl ještě dodal, že: „...*právě dnes je nejvěrnějším přítelem našeho národa Jugoslávie, proto je nutno, aby se oba národy navzájem poznaly, jednak po stránce zeměpisné, kulturní i národohospodářské.*“¹¹⁹

Miloš Helcl následující měsíc, 4. dubna 1934, pronesl přednášku *Srovnání jazyků československého a srbochorvatského*, Josef Dostál 20. dubna přednášku *Vzpomínky na sympatie předválečných studentů k Srbům a na vlastní pobyt na Korčule* a Stanislav Vlček 16. května 1934 *Rozbor a výklad knihy 1915 od Branislava Nušiče*.¹²⁰ V měsíci dubnu studenti také napsali dopis do Moravské Ostravy, že by měli zájem o zájezd do Jugoslávie. Dne 15. června Josef Dostál během schůze pronesl přednášku *O Srbsku, kerak bylo před 545 lety Turky poraženo v kosovské bitvě a vítězství Srbů nad Turky u Kamenova*¹²¹ roku 1912.¹²²

V místním tisku bylo na jaře 1934 o kroužku, čítajícím v té době 54 členů, napsáno následující: „*Kroužek si za úkol vzal studium literatury a kultury srbochorvatské a slovinské, pěstování korespondence s jihoslovanskou mládeží, probouzení zájem o současné události a zjevy jihoslovanského života a seznamovati se s ním přímo na místě prázdninovým cestováním.*“¹²³

V té době se také moravskoostravskému odboru ozvalo ústředí, konkrétně Antonín Beringer, který apeloval na to, že je nutné, aby tento kroužek nebyl samostatný, ale aby měl odborné vedení a tím pádem spadal pod odbor, a ne pod ústředí (jak to pravděpodobně zamýšleli studenti v Českém Těšíně). „*Nemyslili jsme nikdy na to, že by Ústředí samo pěstovalo přímo styky se studentskými kroužky, které jsou přece organizační místní, nýbrž vždy pomýšleli jsme na to, že by styky s kroužky byly součástí činnosti odborů.*“¹²⁴

Tento první oficiální studentský kroužek československo-jihoslovanské vzájemnosti v Českém Těšíně i v roce 1935 pokračoval ve své činnosti. Pořádal členské schůze a také, pod hlavičkou Masarykovy jubilejní školy lidové v Českém Těšíně, zorganizoval tříměsíční jazykový kurz pro své členy. Vyučoval ho učitel Josef Bláha, který podobný kurz pro studenty a dospělé vedl před dvěma lety. V Českém Těšíně se také plánovalo v prosinci, k výročí jihoslovanské státního svátku, slavnostní přejmenování Mechové ulice na ulici Krále Alexandra I. Sjednoti-

(1930–1937), zpráva Studentského kroužku pro pěstování československo-jihoslovanské vzájemnosti v Českém Těšíně.

119 Tamtéž.

120 *Knihy 1915: tragédie národa* od Branislava Nušiče je román pojednávající o dramatických událostech srbského národa v době první světové války, resp. v roce 1915, které autor, vzhlédem ke svým vlastním životním zkušenostem (během války mu zemřel syn), popisuje velmi emotivně a osobitě.

121 Myšleno Kumanovo – město na severu Makedonie. Během první balkánské války, v říjnu 1912, u něj srbské vojsko generála Radomira Putnika porazilo tureckou armádu, čímž bylo ukončeno několik set let vlády Osmanské říše nad oblastí dnešní Severní Makedonie a Kosova a Metochie.

122 Bylo zvoleno devět členů výboru: předseda Jan Bernstein, (VII. třída), místopředseda: M. Chlumský, jednatel Otto Furch, pokladník J. Havlásek, zapisovatel Irma Smyczková a další čtyři členové výboru.

123 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zpráva Studentského kroužku pro pěstování československo-jihoslovanské vzájemnosti v Českém Těšíně.

124 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937).

tele, ale to se nakonec neuskutečnilo. Nezanedbatelná je také informace, že Československá knihovnická rada zakoupila pro městskou knihovnu v Českém Těšíně všechny svazky edice *Jihoslovenská knihovna*.¹²⁵

Díky aktivitám tohoto studentského kroužku tak vznikaly v Českém Těšíně organizované základy pro vytvoření samostatného odboru. Dva roky po jeho vzniku, tj. roku 1936, se ve spolkovém časopise píše o Českém Těšíně jako o místě, kde je reálné, aby zde byl vytvořen odbor Československo-jihoslovenské ligy. O jeho založení se snaží za pomoci moravskoostrovského odboru stále Josef Dostál, který během roku 1936 uspořádal čtyři přednášky o Jugoslávii a Malé dohodě v okolních vesnicích a vedl v Českém Těšíně jazykový kurz. Ve městě byla v roce 1936 na počest jihoslovenského státního svátku sehrána hra Františka Langra *Jízdní hlídka*.¹²⁶ V *Československo-jihoslovenské revui* se také uvádí, že žáci místní měšťanské školy navázali přímý styk s Jugoslávii, konkrétně korespondencí s žáky v Novém Vrbasu.¹²⁷

I přesto musíme konstatovat, že v roce 1936 nebyla činnost tohoto kroužku tak intenzivní jako roku předchozího. Důvodem byl především dlouhý rozvrh hodin, který zabraňoval v konání schůzí v odpoledních hodinách v takové míře a v takovém počtu, jak by bylo potřeba. Navíc aktivnější funkcionáři ze školy odešli a noví nebyli tak pohotoví, i tak se ale kroužek snažil pokračovat ve své činnosti. Členové kroužku vyslechli dvě literární přednášky, zabírali se rozбором a kritikou přečtené knihy z jihoslovenské literatury, konkrétně to bylo *Zmijí hnězdo* (*Gadje gnezdo*, 1918) od Frana Levstika.¹²⁸

Městská rada v Českém Těšíně byla členy kroužku opět požádána, aby došlo k přejmenování Mechové ulice, ale opět nedošlo k žádné realizaci. Spolu s Okresním osvětovým sborem se 29. listopadu 1936 konala oslava státního jihoslovenského svátku a Moravskoslezské divadlo, po slavnostním proslovu, zahrálo divadelní kus Zdeňka Štěpánka¹²⁹ *Kamaráde, kde jsi...* (1936)¹³⁰

V roce 1937 měl kroužek 35 členů, jeho předsedou byl Ludvík Pastor a Jindřich Zorek byl jednatelem. Činnost byla tohoto roku omezena na pořádání přednášky jednatele o cestě po Jugoslávii¹³¹ a na pořádání kurzu srbochorvatského jazyka, do kterého chodilo 30 posluchačů, s průměrnou návštěvností 19 studentů. Lektorem byl opět Jaroslav Bláha. V tomto roce kroužek

125 Z *Českého Těšína*, Československo-jihoslovenská revue 6, 1936, s. 124.

126 František Langer (1888–1965) byl československý spisovatel, dramatik a vojenský lékař. Po studii byl odvelen na haličskou frontu; v roce 1916 se nechal u Černovic na ruské frontě zajmout a byl internován v různých zajateckých táborech. V roce 1917 vstoupil do československých legií v Rusku, kde se později stal hlavním lékařem. Také psal do legionářských časopisů a staral se o kulturní činnost. V *Jízdní hlídce* zpracoval konflikt československých legií s bolševickým režimem v Rusku. Ten ale představil korektně, sovětské vojáky popsal jako všim zklamané lidi, kteří nevidí jinou budoucnost svou a své země než v násilné společenské změně. Během druhé světové války emigroval do Francie, posléze do Anglie, v roce 1945 se vrátil do Československa ve funkci přednosty zdravotnictva v československém vojsku v zahraničí. V roce 1947 byl jmenován národním umělcem. https://cs.wikipedia.org/wiki/František_Langer. Citováno ke dni 18. 5. 2020.

127 *Český Těšín*, Československo-jihoslovenská revue 6, 1936, s. 72.

128 Fran Levstik (1831–1887) byl slovinský spisovatel, politický aktivista, dramatik a kritik. Byl jedním z nejvýznamnějších představitelů politického hnutí mladých Slovinců.

129 Zdeněk Štěpánek (1896–1968) byl český herec, dramatik, režisér a scenárista, dlouholetý člen činohry Národního divadla v Praze. Bývá považován za jednu z nejvýraznějších a nejznámějších českých hereckých osobností 20. století.

130 *Činnost Kroužku pro přestování československo-jihoslovenské vzájemnosti při reálném gymnáziu v Českém Těšíně v roce 1936*, Československo-jihoslovenská revue 7, 1937, s. 73.

131 Jednatel kroužku dostal prázdninové stipendium do Jugoslávie v hodnotě 200 Kč. Z Československa do Jugoslávie jel na kole.

také uspořádal tradiční oslavu 1. prosince. Kroužek zdarma odebíral časopisy *Javnost*, *Nova Evropa*, *Pregled*, *Krug*. Z Brna byly kroužku zaslány profesorem Zatloukalem *Novosti*.¹³²

Závěrem

Podíváme-li se na závěr na problematiku Československo-jihoslovenské ligy obecněji, tak můžeme říci, že zakládání spolků (obzvlášť těch slovansky zaměřených) po vzniku republiky odpovídalo dobovému trendu, který se vyznačoval právě vysokou četností zakládání nových spolků. Meziválečné období pak jako celek bývá označováno jako „zlatý věk“ spolkového života. Většina slovanských spolků však byla zanedbatelná jak po stránce počtu členů, tak co do rozsahu činnosti či doby působnosti. Pomineme-li Sokola, byla největším spolkem tohoto typu Československo-jihoslovenská liga.¹³³ Činnost slovanských spolků byla reflektována zainteresovanými kruhy a jejich zakládání vítala i veřejnost. Byla označována za „praktickou slovanskou práci“ směřem k naplňování ideálu slovanské vzájemnosti a za doklad toho, že slovanská myšlenka ve společnosti dále žije a působí.

Frekventovaná byla také otázka spolupráce a integrace činnosti těchto spolků. Ve větší míře se snahy o integraci spolkové činnosti začaly objevovat kolem roku 1933. Nesouvisely jen s aktualizací slovanské myšlenky v důsledku nástupu nacismu v Německu, ale také s početní a finanční slabostí jednotlivých spolků, které narážely na problém nedostatečné účasti na akcích spojených s časovými kolizemi s jinými kulturními akcemi pořádanými spolky ať už slovanskými či jinými. Možnosti integrace také nahrával fakt členství jedné osoby ve více spolcích současně. S výjimkou Československo-jihoslovenské ligy se spolky těmito integračním tendencím na počátku třicátých let nebránily. Liga sice neodmítala „v zájmu slovanské věci“ participovat na přípravě společných podniků – ostatně tuto skutečnost jsme výše reflektovali i u činnosti moravskoostrovského odboru – odmítala však vytvoření nadřazeného slovanského orgánu.

Důvodů jistě bylo více. S ohledem na zahraniční politiku republiky se těšila oficiální podpora státu, především ministerstev zahraničí a školství. Měla tak blízko k organizaci oficiální a jako taková byla nositelem a spoluvůrcem oficiálního obrazu Jihoslovanů a Jugoslávie. Na rozdíl od obdobných spolků, které propagovaly vzájemnost mezi dvěma slovanskými národy, byla zaměřena na propagaci kontaktů mezi státními národy a jejich státy, na čemž se nic nezměnilo ani po roce 1929: účelem bylo ve státotvorném duchu podporovat politické spojení bez ohledu na vnitřní problémy obou státních útvarů. Mezi její základní argumenty patřila tradice vzájemné válečné spolupráce, obdobný mezinárodní politický zájem obou států a v neposlední řadě i slovanská příbuznost.¹³⁴

Fungování, organizace či řečneme-li, předpoklad úspěšnosti pro vznik a chod veškerých odborů Československo-jihoslovenské ligy byly v tom či onom daném městě vždy dány osobnostmi, které byly v jejich čele. Tak jako to v Brně byl Vincenc Hlavinka s Vladimírem Filkou, v Olomouci Bohuš Vybíral, v Pardubicích Josef Zdeněk Raušar, v Moravské Ostravě se myšlenka realizace místního odboru povedla především díky Václavu Papouškovi a Jaroslavu Havlíčkovi (a Jaroslavu Bláhovi v Českém Těšíně) – spolek zde tak mohl vzniknout ve tři-

132 AMO, fond ČJL MO, kart. 1, inv. č. 2, Správní knihy, Kniha zápisů výborových schůzí a valných hromad (1930–1937), zpráva o činnosti Kroužku studentského pro pěstování československo-jihoslovenské vzájemnosti při reálném gymnáziu v Českém Těšíně za rok 1937.

133 Více o slovanských spolcích např. Alexandr BRUMMER, *Slovanství a slovanská tradice v meziválečném Československu 1918–1938*, disertační práce, Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Historický ústav, Brno 2012; Josef PÁTA, *Slovanské spolky a organizace*, Slovanský přehled 24/6, 1932, s. 386.

134 A. BRUMMER, *Slovanství*, s. 45.

cátých letech, tj. v druhé dekádě fungování celostátního spolku, který v té době měl už mít vyřešeny všechny organizační a administrativní záležitosti. I přesto komunikace s ústředím nefungovala ideálně, obzvláště ve finančních otázkách, kdy se moravskoostravský odbor nemohl na nic spolehnout.

Jak jsme si ale mohli všimnout výše, i přes malodohodové spojení potvrzené vznikem několika odborných komisí a řadou dalších dílčích smluv, úspěšné fungování a konkrétní spolupráce na poli kulturním a osvětovém, narážela na řadu mantinelů, které nemohli i ti nejhodlivější a nejzapálenější jednotlivci ovlivnit. Myslíme tím především problémy objevující se už ve dvacátých letech (rozdílné tradice veřejného života obou zemí a jejich hospodářské zázemí) mezinárodní vývoj (nástup Německa na výsluní evropské politické scény a s ní související nová hospodářská orientace Československa na počátku třicátých let), vyhlášení diktatury, a s tím související změna státních poměrů v Jugoslávii a v neposlední řadě nástup premiéra Milana Stojadinoviće v červnu 1935, který znamenal nástup nového politického kurzu, kdy se neutralizovalo dosavadní spojení a kdy Stojadinovićův režim už neměl nadále zájem na upevňování spojení s Československem, dokonce se v letech 1936 a 1937 snažil zabránit veškerým snahám Československa o zefektivnění spolupráce uvnitř Malé dohody. Rok 1938 už je jen smutnou kapitolou v historii Československa, které stálo opuštěné samo uprostřed Evropy.

Přičteme-li k tomuto výčtu jako brzdící faktor nedostatek financí, je až s podivem, kolik aktivit mohl odbor i přesto realizovat – nejzáslušnější aktivity tohoto odboru v rámci československo-jugoslávských vztahů byly aktivity na poli osvětovém – pokud si odbor mohl dovolit pořádat kurzy srbochorvatského jazyka, navštěvoval je vysoký počet posluchačů. Také se odbor mohl pochlubit aktivně vystupujícím studentským kroužkem fungujícím pod jeho křídly. Kulturně-vzdělávací význam měly též pravidelně se konající konverzační večírky, které v této podobě snad nepořádal žádný jiný odbor. Moravskoostravský odbor si ovšem dokázal prosadit své zájmy v okolí – v Českém Těšíně velmi aktivně vystupoval studentský kroužek při místním gymnáziu, který se snažil o československo-jugoslávské sblížení, především prostřednictvím jazykových kurzů, přednášek a korespondencí se studenty z Jugoslávie.

Odbor Československo-jihoslovenské ligy v Moravské Ostravě nebyl samozřejmě jediným spolkem, který v meziválečné době v tomto městě fungoval. V textu jsme zmínili jen pár (tedy slovansky orientovaných) organizací, které se na kulturním a společenském životě města podílely společně s ligou, avšak takovýchto spolků, věnujících se ať už rozšiřování kontaktů a povědomí o jiných státech a národech či seznamování veřejnosti s kulturou, vzděláním a dalšími aktivitami obecně, byla celá řada. Odbor celostátního vzájemnostního spolku v Moravské Ostravě byl však tím hlavním, který svou činností zanechal alespoň nějakou stopu československo-jugoslávské spolupráce během meziválečné doby.

Czechoslovak-South Slavic League in Moravian Ostrava

Summary

The author deals with the work of the Czechoslovak-South Slavic League in Moravian Ostrava in the interwar period. She outlines how this nationwide association sought to strengthen the Czechoslovak-Yugoslav reciprocity and support the mutual relations. At the practical level, these tasks and goals were achieved primarily through the organization of educational and cultural activities, translation activities or support for the development of tourism in the Adriatic. The Czechoslovak-South Slavic League and its departments enjoyed official support from the state, especially the Ministries of Foreign Affairs and Education. It was nearly an official organization and, as such, it was the bearer and co-creator of the official image of the Yugoslavs and Yugoslavia. In the article, the author provides an overview of the activities of the department of the association in Moravian Ostrava, mainly on the basis of the study of the preserved archival materials in the Archives of the City of Ostrava (Czechoslovak-South Slavic League – department in Moravian Ostrava) and *Czechoslovak-South Slavic League* (1921–1930) and *Czechoslovak-South Slavic review* (1931–1939).

The author finds out that the department of the Czechoslovak-South Slavic League in Moravian Ostrava – operating mainly thanks to Václav Papoušek, Jaroslav Havlíček (and Jaroslav Bláh in Český Těšín) – was established in the 1930s, i.e. in the second decade of operation of the nationwide association, which, at that time, should have already resolved all organizational and administrative matters. Even so, the communication with the headquarters did not work ideally, especially in financial matters, when the Moravian-Ostrava department could not rely on anything. Based on the preserved materials, the author states that the most meritorious activities of this department within the Czechoslovak-Yugoslav relations were activities in the field of education – when the department could afford to organize Serbo-Croatian language courses, they were attended by a large number of students. The department also showed off an active student circle operating under its wings. Regularly held conversation parties were also of cultural and educational importance, and, perhaps, no other department organized them in such a form. The author also did not omit the fact that the Moravian-Ostrava department was able to assert its interests in the area it operated; in Český Těšín, there was a very active student group at the local grammar school seeking Czechoslovak-Yugoslav rapprochement, especially through language courses, lectures and correspondence with students from Yugoslavia. The author concludes that even though the Moravian-Ostrava department (as well as others) faced a number of problems (these were mainly related to the financial security of the departments and the ageing of its members (therefore, towards the end of the association, we can observe a certain decline in its activities)), this department of the nationwide mutual association in Moravian Ostrava left at least some traces within the Czechoslovak-Yugoslav cooperation during the interwar period.